

~~III~~ EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.
VITEBERG.

VI-19.

SIGNAT. CLVCCXXIII.

theol. Vol. 40

einzelne verzetzt 30/3. 1915.

Index Dissertationum hoc volumine contentarum.

- I. J. S. Georg. Neumannii de Passione Christi exenta vicaria.
- II. J. S. Frid. Michaëhs de Indis iuste non iniuste judicante, ^{Loes. Weim. d. 1795.}
- III. J. S. Georg. Neumannii de descensu Christi ad Inferos.
- IV. Martin. Klaseini de Abrenunciatione Baptismati.
- V. Eundem de Professione Fidei Baptismati.
- VI. J. S. And. Wendt, de Participatione Divine Naturæ electi
Dei Filii facta.
- VII. J. S. Schaffii de Primigio Fidei.
- VIII. Gottlieb Wernsdorffii ^{Notus in Scipio ab H. H. G. Westphale.}
- IX. J. S. Frid. Schröckeri de Reprobis Christi morte redemptis.
- X. Abr. Calvini & Rodolphi, quod Deus omnes homines Salvos faciat.
- XI. J. S. Georg. Neumannii de Emundatione Sanguinis Christi purissima.
- XII. Abr. Calvini de Conjugatione sui peccatis nostris.
- XIII. J. S. Georg. Neumannii Urbis omnia dicens.
- XIV. J. S. Caspar Hafferning de Veritate non nisi veritate dignente.
- XV. Andree Kunadi de Incarnatione Filii Dei.
- XVI. J. S. Meisneri de Verbo Dei.
- XVII. Samueh. Crogli Hung. de Impossibilitate occidit in gratiam
Semel amissam. Prosepe Valentino Weloseri.
- XVIII. J. S. Georg. Neumannii de Pontifice N. T.
- XIX. Abr. Calvini de Scissione Christi ad dexteram Dei.
- XX. And. Kunadi de Magni Capiti, cuius ex mortuis resurrectione.
- XXI. Abr. Calvini de Vana Verbo. Prædicatorum Religione.
- XXII. Eundem de Vera verorum Prædicatorum Religione.
- XXIII. Sebastiani Schmidtii de Fide Viva et mortua.
- XXIV. Frid. Wernsdorffii de Michæli, cum Diabolo de corpore Mortis
^{Ab. an. 1791. Müller.}
- XXV. Abr. Calvini de pugna Michæli, et Draconis.
- XXVI. J. S. And. Wendt Urbis Exiliosos #. 26.
- XXVII. J. S. Meisneri de Acto vite.
- XXVIII. Eund. Flumen crystallinum.
- XXIX.

DL.

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΚΡΙΤΟΥ
ΔΙΚΑΙΩΣ, ΟΥΚ ΑΔΙΚΩΣ
ΚΡΙΝΟΝΤΟΣ,

SEV, DE

IVDICE
IIVSTE, NON, INIIVSTE
IVDICANTE,

AD VINDICANDVM ORACVLVM 1. PETR. II, 23.

CONTRA STATORES INFALLIBILITATIS
PONTIFICIS ROMANI,

PRAESIDE

DN. GOTTLIEB WERNSDORFIO,

SS. THEOL. DOCT. EIVSDEMQUE PROF. PVBL. AEDIS OO. SS.
PRAEPOSITO, ET SENATVS ECCLESIASTICI ASSESSORE,

STVDIORVM FORTVNARVMQVE SVARVM AMPLIFICATORE, OMNI OB-
SEQVII ATOVE HONORIS CVLTV AETATEM DEVENERANDO,

DIE XII. NOV. ANNI SECVLARIS,

EMENDATAE, PER LVTHERVM, RELIGIONIS, SECVNDI,
E CATHEDRA IPSIVS,

AVCTOR RESPONDENS

IO. FRIDERICVS, GEORGI F. MICHAELIS,

VVITTEMBERGENSIS, SS. THEOL. CVLTOR,
HORIS, ANTE MERIDIEM, SVETIS, DISPVTABIT.

VVITTEMBERGAE, STANNO CREVSIGIANO.

2 SERENISSIMO PRINCIPI

AC

DOMINO,
DN. FRIDERICO,
DVCI SAXONIAE, IVLIAE, CLIVIAE
AC MONTIVM, NEC NON ANGARIAE
ET VVESTPHALIAE, LANDGRAVIO THVRIN-
GIAE, MARCHIONI MISNIAE, ET VTRIVSQVE
LVSATIAE, COMITI DIGNITATE PRINCIPALI
HENNEBERGICO, COMITI MARCHAE ET
RAVENSBERGAE, DYNASTAE RAVEN-
STEINII ET DONNAE,

DOMINO MEO LONGE
CLEMENTISSIMO,

PRINCEPS SERENISSIME,
DOMINE CLEMENTISSIME.

SAXONIAM ab ultimis temporibus singulari fortitudinis laude conspicuam fuisse, certum omnino est, ita, ut Carolo Magno per XXX, et quod excurrit, annos, contra ipsam pugandum esset, usquedum bellicosos huius regionis incolas in ordinem redigeret. Ad altius tamen fastigium fama SAXONVM tendebat, cum in semel agnita religione Christiana tantos progressus facerent, ut etiam, DEO ita dirigente, obfulcatae, tenebris Papatus, religionis emendatio, inter ipsos tentaretur, atque perficeretur. Suscepit hanc VVITTEMBERGAE THAVMASIANDER LVTHERVS, ad tam stupendum opus,

opus, divino excitatus Spiritu, et iuxta
normam verbi diuini feliciter ad finem
deduxit. Non minori autem studio
fovit eandem FRIDERICVS SAPI-
ENS, ELECTOR SAXONIAE, omni conatu
vero IOANNES FRIDERICVS de-
fendit, ut potius vitam ditionesque
perdere, quam illud, quod Caesar et
Concilium de religione decernerent,
approbare maluerit. Erant eo tem-
pore, quo haec cum IOANNE
FRIDERICO agebantur duo, ut SLEI-
DANVS loquitur, regionis Saxoniae pro-
pugnacula, alterum VVITTEMBER-
GA, alterum GOTHA, utrumque
ob refulgens purioris doctrinae lu-
men celebratum. Illud erat Sion, e quo
sonus doctrinae prodiit: hoc autem
testimonium singularis constantiae,
quam in propaganda, et defendenda
religione Lutherana IOANNES FRI-
DERI-

DERICVS exhibuit. Infelici enim, prope MÜHLBERGAM, cum IMPERATORE CAROLO V, factō praelio, duris conditionibus, captus Elector magnanimus, in castris ad WITTEMBERGAM, obstringebatur, ubi tamen ipsi spes facta, quod si CAESARI videretur, permittente MAVRITIO, GOTHAM, oppidum et arcem, sit retenturus. Licet adeo, PRINCEPS SERENISSIME, facile hinc elicere, dari firmum aliquem nexum, quoad opus Reformationis, VVITTEMBERGAM, inter et GOTHAM, ut illa sine hac, in divino emendationis opere, exoptatum finem consequi haud potuisse videatur. Non tamen hic nexus tantum ad prima, repurgationis doctrinae diviniore, tempora, referendus est, sed hucdum cum non esse interruptum, omni dubio caret. Nam neque nunc SERENISSIMA DOMVS SAXO-
):(GO-

GOTHANA, juxta exemplum GLO-
RIOSISSIMORVM MAIORVM, in primis IO-
ANNIS FRIDERICI, desiit amare,
fovere, promovere, et defendere pu-
riorem doctrinam, ut omnibus singu-
lare exemplum, magno ardore, pio-
que animo complectendi religionem
veram, esse queat. Cui enim, ut ad
nostra propius accedam tempora, fer-
vor GLORIOSISSIMI TVI AVI ERNESTI
PII, ignotus est, qui singulos fere sub-
ditos, in primis rudiores, in cognitione
salutari, eo perduxit, ut non tantum
capita doctrinae Christianae tenerent,
sed etiam legendo libros sacros, se ipsos
exercere possent, adeoque ultra plebis
indolem saperent. Vivo adhuc Paren-
te, exemplo ipsius, eundem amorem
religionis imbiberat FILIVS SERE-
NISSIMVS FRIDERICVS, cuius pie-
tatem et uirtutem, in TE, PRINCEPS
CEL-

CELSISSIME, pleno fulgorè resplen-
descere omnes experimur. Merito
hinc, primario Jure jubila canente WIT-
TEMBERGA, ob summum beneficium,
quod ante CC. annos sanctissimum Nu-
men, non saltem huic urbi, verum et-
iam toti Ecclesiæ exhibuit, idem GO-
THA facere potest, ut simul hæc duo
Saxoniae et purioris doctrinae propu-
gnacula, gaudia sua pro concredito si-
bi thesauro, testentur. Cum igitur hæc
ita se habeant, veniam dabis, PRIN-
CEPS INDVLGENTISSIME, quod
affinitate inter WITTEMBERGAM, quam
eo matrem agnosco, & GOTHAM, in-
citatus, scriptum hoc leve, DE JVDICE,
JVSTE, NON INJVSTE, JVDICANTE,
sub præsidio CELEBRIS, IN ACADE-
MIA NOSTRA, THEOLOGI, IPSO JVBILÆO
ventilatum, TVO CELSISSIMO
NOMINI, DOMINE LONGE CLE-
MEN-

MENTISSIME, inscribam, & ea, qua
par est, humilitate, atque subjectione,
ad pedes tuos deponam. Vigeat, pro-
pter constantiam singularem, DO-
MVS TVA SERENISSIMA, in sola-
tium afflictissimæ religionis purioris
Lutheranæ, et in opprobrium hosti-
um veritatis. Floreat huius, maxime
autem futuri, seculi bonis cumulata, ut
TVA GENS CELSSIMA omni tem-
pore splendorem coruscum de se dif-
fundat. Ad extremum, mea tenuitas
se totam TVÆ INCOMPARABILI
CLEMENTIÆ, PRINCEPS IN-
DVLGENTISSIME, tradit, tuumque
favorem singularem, et clientelam, sub-
missa humilitate, efflagitat.

TVI CELSISSIMI NOMINIS,
PRINCEPS SERENISSIME,
DOMINE CLEMENTISSIME,

humillima subjectionis lege subditus
JO. FRIDERICVS MICHAELIS.

I unquam oraculum aliquod sacris in literis, vicissitudinibus variis, pariter atque mutationibus obnoxium fuit; illud sane est, quod 1. Petr. II. 23. reperitur. Huic enim mox aliquid adjectum, mox demum, tandem totam ipsius formam internam everfam esse experimur. Quod ad primum: impingit hic quam maxime CANON XXVIII. APOSTOLICVS, qui hæc verba: *cum percuteretur, non repercutiebat*, proprio ausu, nulla ratione prævia, dicto Petrino superaddidit. Ita enim nexus Canonis fluit: *Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, & per huiusmodi volentem timeri, dejici ab officio suo precipimus, quia nusquam hoc dominus docuit. E contrario vero; cum percuteretur non repercutiebat, cum malediceretur non remaledicebat, cum pateretur non comminabatur.* Ne autem huic canonis vim quandam inferre videamur, cum verba ipsius forsitan arbitrarie posita, & in se veritati conformia, pro citatione, stricte sic dicta, accipiamus: provocamus ad CORNELIUM A LAPIDE (a), qui verba hujus Canonis commemorata inter variantes lectiones retulit. Hanc autem a Scriptura discrepantiam, nulla plane auctoritate gaudere, quisque sine molesto examine facile intelliget. Quam in rem acute magnus ille CALOVIVS (b) hoc modo judicat, quod nimirum ita legat, esse tanti momenti, quanti canones illi, hoc est nullius. Improbamus proinde merito illos, qui ex hoc spurio fonte, lectioni, a litera Scripturæ abeunti, vim aliquam probandi tribuunt; cum tamen Canones ipsi, ob suam, in numero, inter Græcos & Latinos differentiam, veterum-

A que

(a) Comment. in Actus, Epist. Canon. & Apocal. f. 252. (b) Bibl. illustr. tom. II. N. T. f. 1491.

que de eorum auctoritate dubitationem dudum rejecti sint. Imo quoque evictum est, Canones Apostolicos, vulgo sic dictos, non seculo I, sed, medium tenendo inter DALLAEUM & BEVEREGIUM, præcunte *Excellentissimo Dn. P. JANO (c)*, qui hac in re otium nobis facit, saltem plerosque seculo secundo, vel tertio confectos, sed quinto demum, aut multo post Concilium Nicænum, in hunc quem hodie videmus ordinem, esse relatos. Quod alterum spectat, demta est particula adverbativa *de* referente Jo. MILLIO (*d*), in *N. l. verius II*, seu, ut ipse mentem suam in Proleg. (*e*) explicat, in *Actibus & Epistolis Collegii novi*. Hanc autem ipsam corruptionem, quæ forsan negligentia Librarium irrepit, nexus oraculi Petri, cum verbu præcedente, uno quasi impetu prostrernit. Cum enim adstructum fuisset, Servatorem nostrum non peccasse, neque unquam dolum in ipsius ore repertum fuisse, res ipsa postulabat, ut cum contrarium poneretur, particula quoque adverbativa adjiceretur. Quod tandem ad *tertium* attinet, tantopere oraculum nostrum, præsertim in rivulis quibusdam est depravatum, ut interna ejus forma, & quasi anima avellatur. Objecto quippe genuino, cui Christus injurias sibi illatas tradidisse dicitur, mutato, & adulterino surrogato, Pronomen reciprocum *se*, violenter intruditur, Adverbioque *divinos* prorsus contradictorium significatum, *injuste*, seu, *non juste*, proterve affingitur. Nunc enim non amplius sensus, quem Spiritus S. intendit, observatur, sed plane perversus, imo blasphemus, qui justissimum DEVM injustitiæ arguit, invenitur. Princeps autem codex, qui huic pessimæ depravationi favet, est ipsa VULGATA VERSIO, in Synodo Tridentina a Pontifice Maximo, e cathedra, definitive, authentica pronunciata. Qua ratione itaque hic error auctoritatem æque ac infallibilitatem summi Pontificis infringat, omnium

(*c*) *Disp. de Antiquit. Canon. Apost.* (*d*) *N. T. Græco cum Lect. variant. f. 557.* (*e*) *Secl. 1389. & 1423.*

omnium oculis expositum esse credimus. Ille sane, qui approbat, DEO iudici iustissimo & æquissimo, injustitiam adscribentem, non infallibiliter, sed fallibiliter statuit, imo plane in hæresin & blasphemiam ruit; quæ omnia, cum Pontifex Rom. Vulgatam Vers. approbaverit, in ipsum pelno, ut dicunt, alveo recidunt. Juvat commemorare quædam, ex ore VENERANDI PARENTIS hausta, quæ perplexo stimulum, eo curatius genuinum oraculi Petri sensum, investigandi, addidere. Nimirum CASSOVIAE, quæ est metropolis superioris Hungariæ, cum adhuc ibidem Catholica, Lutherana, & Helvetica Religio vigerent, ut se invicem Professores Lyceorum quotannis ad solemnia provocarent certamina, usu fuit receptum. Verum Patres Societatis Jesu non contenti domesticis antagonistis, quorum tamen vires sæpius sat validas senserunt, vicinis strenuam quoque pugnam indicebant. Accidit itaque anno plus minus 1667, ut invitati tum temporis *florentissimi Eperienfis Statuum Evang. Collegii Professores*, ISAACUS ZABANIUS & ELIAS LADIVERUS comparerent. Junctis proinde viribus auctoritatem & infallibilitatem maximi Pontificis, quæ in disceptationem veniebat. ex *1. Petr. II. 23.* impugnabant, & hunc arietem muro admovebant:

Quæ approbat illum, qui DEVM arguit injustitie, ille non est infallibilis iudex contraversiarum fidei.

Atqui P. R. etc.

E. P. R. non est infallibilis Iudex controversiarum fidei.

Propositio sub svecis restrictionibus: ex cathedra & definitive admittebatur; sed nec Assumptio hoc modo negari potuit, quia approbavit, et authenticam statuit Vulgatam editionem, ut ex Synodo Tridentina constat. Jam vero vetus illa versio DEVM, de quo tanquam iudice iusto secundum originalem textum commate hoc 23. agitur, injuste iudicare pronunciat. Depravationis igitur accusabantur codices, quibus laudati Professores utebantur. Hi urgebant, ut Pa-

tres, e Bibliotheca sui Collegii, codicem aliquem Græcum; haud sublesta fidei, apportarent, qui loco illius *δικασος*, quod constanter in textu authentico legitur, *αδικασος* haberet. Hi satisfacturi desiderio *Professorum Eperienzium*, unus post alterum, more Scribarum Phariseorumque, feminam *εν αυση* *φωρα* deprehensam, accusantium, egrediebantur, nullus tamen revertebatur. Et sic Praeses duntaxat cum Respondente, fociis, qui alias Antagonistas clamoribus obruere studebant, disparentibus, conspiciebantur. Hæc itaque manifesta præbent indicia, Pontificios neque Vulgaræ versionem, neque auctoritatem & infallibilitatem summi Pontificis tueri potuisse. Meretur proinde hic locus, ut paulo accuratius introspiciatur, & nexus ipsius ex genuinis fontibus deducatur. Hac ratione operæ pretium me facturum existimavi, si argumenta, quæ pro excusanda Vulgata Versione facere possent, sub examen vocarem, iisdemque rationes, quæ invictè genuinam adstruunt sententiam opponerem, ut eo clarius, quænam sit jactata illa Pont. R. infallibilitas, luci exponatur. Instigant porro animum meum, ad hoc opus suscipiendum, motus Cleri Gallicani, qui eo tendunt, ut non saltem fucatam infallibilitatem Pontificum suspectam reddant, sed prorsus explodant, funditusque evertant. Svadet denique hunc laborem ipsa pietas erga solum patrium, temporisque ratio, quo coetus purior, emendatæ Religionis per Megalandrum LUTHERVM Jubila seculi secundi, divina fretus ope, grata mente recollit. Quamobrem stipatus gratia divina, me ad ipsum opus accingo, methodum in *Conspectu Disputationis* exhibiturus.

CON-

CONSPECTVS DISPVTATIONIS.

CAPVT I.

ILLA EXHIBENS QVAE PRO VULGATA VERSIONE FACERE VIDENTVR.

§ 1. De variantibus lectionibus agitur, eisdemque corruptionem fontium non inferre probatur. § 2. Classes variant. lect. constituuntur. § 3. Mutationem loci Petri memoriam depravationem esse asseritur. § 4. Fons huius depravationis ostenditur. § 5. Historia corruptionis nectitur. § 6. Audacia quorundam, simpliciter textum authenticum repudiantium, improbat. § 7. Interpretatio quorundam inepta detegitur. § 8. Pontificios in aptiore quadam refugium querere monstratur. § 9. Pilatum Liberatorem optimum iniuste iudicasse, ambabus manibus datur. § 10. Nihilominus hoc praesidium Pontificiorum expugnatur. § 11. An Commentarii Clementis Alexandr. in Epistolas cano-	nicas γνήσιος sint? dubitatur. § 12. Stringens ratio contra ἀοθεύσιαν horum Comment. affertur, & hoc modo argumentum Pontificiorum eluditur. § 13. Si quidam ex mente quorundam Theologorum sint, qui Dichymum pro Vulgata allegent, ad ἀθεύσιαν ablegantur. § 14. Quid de Cypriani, § 15. ---- Pontii Paulini, § 16. ---- Leonis I. P. R. § 17. ---- Glosse ordinariae, § 18. ---- variarum lectionum Valestianarum, § 19. quid denique de MS. Atrebatensis Collegii sericati auctoritate sentiendum sit? exponitur. § 20. Versiones quadam, ex consensione cum Vulgata, resutantur. § 21. Loca Esa. LIII. 7. § 22. Jer. XI. 19. atque. § 23. Esa. L. 6. Petrino corrupto, tanquam παράλληλα, fauere negatur.

CAPVT II.
SISTENS RATIONES, QVAE INVICTE
GENVINAM ADSTRVNT SENTENTIAM.

§ 1. Via ad tractationem subsequenter sternitur. § 2. Genuinus sensus oraculi ex ipsius textus visceribus eruitur: Pontifexque R. una cum basiatoribus, vi approbationis blasphemii erroris, fallibilitatis postulat. § 3. Nullum Codicem Graecum ad nos legere, non sine fundamento, statuitur. § 4. Pro genuina lectione Patres Graeci, & speciatim Didymus, allegantur. § 5. Excipit hunc Cyrillus Alexandr. ubi Interpretes ejus, tanquam male fidei notatur. § 6. Ad Latinos, & speciatim Augustinum, progressus instituitur. § 7. Huic Fulgentius subjungitur. § 8. Versiones orientales, & sigillatim Syriaca, § 9. Arabica, Aethiopica & Ebraica, erroris Vulgatae Versionis opponuntur. § 10. Occidentales huc facientes, nimirum Anglicana, Italica, Hispanica, Gallica, Danica, Hungarica, Bobemica, Polo-	nicaque lustrantur. § 11. Locus παραλλήλος Jer. XI, 12. tanquam Commentarius dicti Petri adducitur; Cui § 12. Oracula Esa. LIII. 2. Dent. XXXII. 35. Rom. XII. 19. Ebr. X. 3. adduntur. § 13. Pontificii inter seipsos committuntur. § 14. Cornelius a Lapide impudente accusatur. § 15. Pontificiorum, in primis illorum, qui auctoritate sedis Rom. correctioni Bibliorum praefuerunt, judicium de Vulg. Vers. capitur. § 16. Auctoritatem Hieronymi, pro Vulgata nihil facere, adstruitur. § 17. Ex ipsis verbis Correctorum ejusdem concluditur, Vulgatae non esse authenticam. § 18. Vanitas Correctorum omnium oculis exponitur. § 19. Infallibilitas summi Pontificis fallibilis atque erronea in lucem protrahitur. § 20. B. Lutherum ante hos ducentos annos infallibilitatem spuriam P. R. subverisse, contra

*tra A. Contzen: genuinam
vero Scriptura S. summo jure
retinuisse, contra F. Foris O-
trokocsi defenditur.*

§ 21. *Quantum utilitatis ex de-
turbatione infallibilitatis P.
R. per B. Lutherum facta, La-
ici atque Clerici habeant, tra-
ditur, quod ultimum exemplo
Cleri Gallicani, & turbis
Quesnellianis illustratur.*

§ 22. *Optatur ut Quesnellius er-
rorem Vulg. Edit. in loco no-
stro Petrino emendasset.*

§ 23. *Missis controversis Ques-
nellianis, expugnataque infal-*

*libilitate P. R. & alterum præ-
sidium, antiquitas nimirum
Ecclesie Romana Otrokocsi e-
ripitur.*

§ 24. *Hinc pro calumnia numi-
sina Romanum A. Contzen
habetur, et ordine inverso in i-
psos Pontificios retorquetur.*

§ 25. *Calumniandi libido, Ponti-
ficiis propria, a nobis vestigi-
is Christi insistentibus nostro-
que labore removetur.*

§ 26. *Pio voto pro universa Lu-
therana Ecclesia, & sigillatim
includa ad Albiæ Academia to-
ti negotio colophon imponitur.*

CAPVT I

EXHIBENS ILLA, QVAE PRO VVLGA- TA VERSIONE FACERE VIDENTUR.

§. I.

DAri, non in veteri duntaxat, quod supponimus,
sed & in novo Foedere variantes, ut vulgo di-
cuntur, lectiones, easdemque fat multas, non
indiget operosa probatione, si modo inter alios
obiter STEPHANI CURCELLAEI N. T. & OPUS MIL-
LIANUM introspectiatur. Longe autem alia quaestio est,
an haec lectiones ipsam corruptionem fontium inferant?
quod ut auctoritati Vulgatae suae Versionis consulant, ean-
demque eo altius evehant, Pontificii avide arripiunt, at-
que omni conatu propugnare student. Intendunt autem
ante omnia, ut illud, adeo ipsis invisum examen versionis
Latinae ad Graecos fontes authenticos, removeant, deinde
vero vim normandi ipsis adimant, hancque ad suam Vul-
gatam,

gatam, impudenti ausu transferant. Hac autem ratione plurima Theologorum nostratium argumenta, contra falsa illorum dogmata, versionem ipsam, & auctoritatem summi Pontificis, eo felicius eludere allaborant. Diserte enim dicit BELLARMINUS (a) *negligentia librariorum violatos esse Græcos codices, ut non sint omnino purissimi, nec tutum sit semper Latina ad Græca corrigere.* Sed huic erroneæ, imo plane homine Christiano indignæ sententiæ, jam dudum satisfactum est a cordatis Ecclesiæ nostratis Theologis, e quorum numero unum sufficiat allegasse CALOVIUM (b), qui sane ita Pappolarum conatus destruxit, ut ipsis vix aliquid remanserit, quod regerere possint.

§. II. Seposita autem tantisper hac controversia, investigabimus saltem, quotnam, qualesque, variantium lectionum classes statui possint. *Celeberrimus GLASSIUS (c)* earundem *quatuor* recenset, ita, ut mox *Additionem*, mox *Omissionem*, mox *Mutationem*, tandem denique aliquam *Transpositionem* inferre dicantur. Eandem, quoad numerum classium, sententiam retinet LUDOLPHUS KÜSTERUS (d), interim tamen quoad rem aliquantum dissentire videtur. *Membrum enim primum* harum lectionum dicit esse *falso ita dictarum; secundum, dubiarum; tertium, vere quidem talium, sed nullius momenti; quartum denique vere itidem talium, sed alicujus, vel magni momenti.* Non autem opus erit multam in describendis & illustrandis hisce membris operam ponere, cum utrumque ipse KÜSTERUS sufficientissime præstiterit. Nos in præsentis vestigia hujus viri sequemur, cum methodus ipsius ad scopum nostrum sit accommodatissima, remque totam vivis quasi coloribus depingat.

§. III. Si itaque oraculum nostrum, quod legitur

1. Pet.

(a) *lib. II. cap. 7. de Verb. DEI.* (b) *Critico S. diatribæ VIII. p. m. 221 seqq.* (c) *Philol. S. lib. I. tract. II. part. I. memb. I. p. m. 127. 128. 129. & 130.* (d) *Præfat. ad N. Foedus Jo. Millii.*

1. Pet. II. 23. inspiciamus, ipsiusque lectionem variantem, ubi loco *δικαίως, ἀδικίως* in quibusdam versionibus, præsertim Vulgata, substituitur; et post particulam *δέ* Pronomen reciprocum *ἐαυτῶ* inferitur, paulo accuratius examinamus, ad nullam commemoratarum classium aptius, quam ad *primam* referri posse existimamus. Jam vero dicta classis non genuinas, sed falsas variantes lectiones exhibet, quæ non variantium lectionum titulum, sed potius turpium depravationum merentur. Ne autem quid præter rem statuisse videamur, sententiam nostram, tum *removendo*, tum *adstruendo*, probatam dabimus. Quoad *præ*, nihil sententiæ nostræ obstaculo esse poterit, quod hæc lectio apud quosdam Patres, satis vetustos, imo, apud *CYPRIANUM* bis occurrat. Non enim ad rivulos, ex quibus Patres illi sine dubio hanc lectionem defumserunt, sed ad ipsum fontem erroris, quem *hallucinationem ineptam* esse, sequenti paragrapho videbimus, est respiciendum. *Posteriorius* quod concernit, non desunt nobis valida argumenta, quibus conficimus, errorem hunc *non ad variantes lectiones, sed ad manifestam adulterationem textus*, esse referendum. Ante omnia namque constat, hoc modo *Vers. Vulg.* ejusque depravationem loci nostri, contradictorie a textu Græco dissentire, qui suam *ἀνδραγαθία*, tam ex connexionem, quam convenientiam omnium Codicum Græcorum, satis corroborat. Deinde quoque sensum, uti *capite posteriori* demonstrabitur, absurdum, & si secundum scopum textus expendatur, blasphemum plane parit, & tandem se nullo prorsus suffragio ullius codicis *MSC.* fide digni tuetur.

§. IV. Fontem autem & originem hujus depravationis, si paulo diligentius scrutemur, liquidiorem haud reperimus, quam *insulsam hallucinationem*. Hæc quippe causa est, quod multa Scripturæ oracula mirifice fuerint depravata. Ut dictis fidem faciamus, illustrationis gratia duoloca, ex quorum mutatione ad oculum patebit, hallucina-

B

tionem

tionem multorum matrem extitisse errorum, adducemus. Prior locus apud *Lucam Evang. Cap. II. com. 22.* legitur. Nam cum hæc verba: *καὶ ὅτε ἐπληθύνσαν αἱ ἡμέραι τῆς καθάρσεως αὐτῶν,* a quodam rerum divinarum non adeo gnaro, evolverentur, hærebat ipsi aqua, num ista veritati congruant? Ratio dubitationis erat: Quia Christus sanctus sanctorum, si ve sanctissimus, & in labe originali neque conceptus, neque natus, nullum unquam delictum commiserit, non opus fuisse, ut oblatione quadam, quæ ad peccatores spectabat, expiaretur. Et hinc Pronomen Masc. Plur. *αὐτῶν* mutare non sibi religioni ducebat, inque ejus locum Poem. Sing. *αὐτῆς*, quod B. Virgini convenire existimabat, temerario ausu furrogare non exhorrescebat. Atque ex tali hallucinatione, hanc variantem natam esse lectionem, manifesto deprehendimus, uti in EDITIONE COMPLUTENSI, recensita ex MSS. per ROBERTUM STEPHANUM, LECTIIONIBUS VELESIANIS, VULGATA atque ARABICA VERSIONE conspicitur. Neque tamen & hæc mutatio omnibus arrisit, sed quidam inventi sunt, qui annotante MILLIO & S. CYRCELLÆO, Genus Masc. Sing. *αὐτῆς* substituerunt. Hi forsitan defixos in Magnam Matrem haberunt oculos, utque eandem a labe originali vindicarent, dubium, quod ex his verbis suboriri poterat, ex animis omnium hac ratione evellere studuerunt. Existimabant itaque ad Christum tantum pronomen illud pertinere, qui tanquam deprecator generis humani, iniquitates mortalium tulit, omnesque peccatores divino suo cruore a foeditate scelerum purificavit. Nihil tamen hac depravatione causæ suspectæ præsidii accessit: cum fratres hi Cadmei se ipsos mutuis conficiant telis, atque negantes affirmantibus, & vicissim, notam hæreseos, JO. PERLINO (e) teste, inurant. Alter locus, qui nostræ sententiæ roborandæ infer-

(e) *Apologia Scholastica pro Magnæ Matris ab orig. debito immunitate, Dist. II. cap. I. p. 28. seqq.*

vit, habetur, *Rom. XII. n.* Vbi lector, in coelesti veritate non satis confirmatus, dubium concipiens de αὐθεντία huius lectionis: καὶ ἃ δδλέουτες, cum alias dicatur: Soli DEO servies: in margine sui Codicis κωστό substituit, quod, temporis successu, ipsum textum irrepsit, & vitiavit. Quæ facta non tantum ORIGENIS ingentes labores, quorum B. WALTHERVS (f) meminit, sed & aliorum Annotationes marginales senserunt. Ex adducto igitur loco Paulino perspicuum est, & hanc hallucinationem numerum Var. Lect. ita auxisse, ut simul multos Codices & Patres, quos magno numero MILLIVS (g) adduxit, in suam sententiam pertraxerit. Et crassæ ejusmodi hæsitaciones, in Patu valde obviæ sunt, quæ tamen non corriguntur, sed ab imperitis mordicus defenduntur. Inter quas primario iure numerari debet, quæ ex Joan. XIX. 34. 35. nata est, ubi ex appellativo λόγχη, proprium LONGIN, alius LONGIR, est confictum, & militi, latus Christi lancea saucianti, inditum. Hunc admodum coecum fuisse, delapsoque in oculos exhiante vulnere cruore, visum recepisse, suaviter somniant. Proinde talia caute legenda, &, nisi oculatiorum incurrere velis cachinnos, ad normam sedulo sunt exigenda. Pari ratione comparata est nostro cum oraculo; nam cum post verbum παρεδίδε nullius objecti in specie mentio facta fuerit, contendebant quidam, de ipsius Christi persona hic sermonem esse, quare Pronomen reciprocum seipsum coacte inferebant, cumque Christus se Pilato tradiderit iudicandum, qui injuste ipsum condemnaverit, illud διαλαος contradictorio sensu efferebant. Disco itaque solis est expositum, turpem hanc loci Petrini depravationem, crassam circa objectum hallucinationem peperisse. Neque hoc ipsum, apud suos, magnæ eruditionis vir G. ESTIUS (h) dissimulat, & hoc modo magis auctoritati Vulgaræ Versionis consulit,

B 2

quam

(f) Officina Bibl. Rep. pr. J 328. p. 275. (g) Nov. Foed. ad h. l. (h) *Commen tar. in omnes Epist. Apost. f. 171.*

quam omnes reliqui errorum defensores. Tribuit enim hanc lectionem inscitia librariorum, de quibus statuit, *quod, cum non intelligerent Vulgatum Interpretem, jam olim verba ipsius in sensum magis obvium mutaverint.* Hoc porro non parum confirmat LUCAS BRUGENSIS (i), dum PAULINVM *antiquo librariorum errore deceptum fuisse, fatetur.*

§. V. Quo autem præcise tempore hæc depravatio primum irrepsit, vix ac ne vix quidem constat. Id ex monumentis Patrum certum est, errorem hunc fatis antiquum, & tantum non ad *seculum III.* & ad ipsius *Cypriani tempora* referendum esse, cujus in *Operibus* bis allegatus deprehenditur. Nullo modo autem originem ipsius a *seculo II.* deducendam censemus, quia *Commentarii CLEMENSIS ALEXANDR. in Epistolas Catholicas, qui in Bibliotheca M. PP.* reperiuntur, ad quos provocari possit, spurii sunt, & nullam fidem merentur. Propagatus autem deinde *seculo IV. & V.* per PONTIVM PAULINVM, *Episcopum Nola- rum,* & LEONEM I. *summum Pontificem,* maximam partem verò per *Versionem Vulgatam,* atque usque ad nostra tempora retentus, *seculoque XVI.* cum omnibus vulgatæ Editionis commatibus ac propositionibus, in Synodo Tridentina, authenticus pronunciatus fuit. Non tamen omnes inter *Latinos Patres,* (ex *Græcis* enim Pontificii hucdum nullum pro sua sententia adducere potuerunt,) hanc lectionem fallam secuti sunt, sed veritas inter densas etiam tenebras in *Latinis versionibus* conservata fuit, quod suo exemplo FVLGENTIVS & AVGVSTINVS egregie testantur.

§. VI. Ad argumenta, quæ pro Vulgata Editione faciunt, si progrediamur, ante omnia mirari subit quorundam audaciam, qui, nullis in medium allatis argumentis, simpliciter textum authenticum rejecerunt. Nam ita EMSERVS (k) in *B. Lutherum* invehitur: *Luther teutschet
hie mit*

(i) *Vid. Bibl. Crit. in locum nostrum Petrinum. (k) Vid. ejus N. T. editum 1539, & Annotat. über Luthers neuen Testament, und dem neuen Testament, so Emser verdeutschet hat, editas 1535.*

bie mit vorsatzlichem Gifer, Erstlets aber heim dem, der da recht richtet. Et alio in loco: Im letzten paragrapho, do geschrieben stet, welcher nit widerschalt, do er gescholten ward, nit drevvet do er leid, wolget in unserem Text, und underwarff, oder gab sich dem, der zu mit Vnrecht verurteilt, welchen Worten Luther gar wil eine andere Nasen mache, und dolmetschet: Er stellets aber heim dem der do recht richtet. Nec aliter sentit ipse DIETENBERGIVS (l), cujus hac de re tale est iudicium: Do wir lesen, und underwarf oder gab sich dem, der ihn mit unrecht verurtheilt, dolmetschen die Elimafter dist Wort viel anders und unrecht in ibren Biblien: Er stellets aber heim dem, der da recht richtet. Verum cum isti pro auctoritate & animo elato Lutheri versionem fuggillent, impetu Cyclopico innocentem impugnent veritatem, nullasque pro sua opinione adducant rationes: tanquam coecos & impingentes æquo jure missos facimus, nec operosiore refutatione dignos ducimus.

§. VII. Alii sibi persuasum habent, se satis vindicasse *Vulgatam* Versionem, si ex loco hoc depravato commodum aliquem sensum eliciant. Et nisi me omnia fallunt, singuli spurios CLEMENTIS ALEXANDR. Commentarios (m) secuti sunt. Hi enim illud: Tradebat autem iudicanti se, sive semetipsum, injuste, ita exponunt, ut nempe sit ἰνῆστρατον, hoc sensu: Tradebat autem semetipsum secundum injustam legem iudicantibus; utpote justus existens, vel: tradebat DEO injuste iudicantes, i. e. eos, qui cum nequissime condemnabant, & gratis neci ejus instabant, ut supplicia perpetientes, erudiantur. Cui explicationi, quoad singula verba GLOSSA ORDINARIA (n), atque ex parte HUGO DE S. CHARO (o) subscribunt. Sed quis non statim primo intuitu animadvertit, hoc modo dicto huic, prout etiam in *Vulgata* legitur, duplicem sensum adscribi; nunc enim idem esset, ac trade-

B 3

bat

(l) in Bibliis Germ. ad h. l. (m) Vid. tom. I. Biblioth. M. PP. edit. Paris. f. 1237. (n) tom. IV. ad h. l. (o) tom. VII. OO. ad h. l.

bat semetipsum secundum injustam legem judicantibus; nunc vero, ac tradebat DEO injuste judicantes. Hi tamen nosse debuissent, Spiritum S. non esse Spiritum vertiginis, sed in unaquaque propositione simplici totius Scripturæ S. non nisi unicum sensum literalem intendere. Et si verba textus detorsi paulo penitius introspiciantur, luculenter apparebit, neque cum dictamine Grammatico utramque hanc explicationem convenire. Sive enim priorem eligas: Tradebat autem semetipsum, secundum injustam legem judicantibus, sive posteriorem: Tradebat DEO injuste judicantes; neutra cum verbis Latinis conveniet. Prior namque singularem mutat in pluralem; altera vero plane cum iisdem conciliari nequit, quia depravationem depravatione cumulat, atque Dativum qui ad objectum personale erat referendus, ab eodem plane removet, imo ut saltem sensum aliquem obtineat, pro Dativo Accusativum substituit, quem tamen legendi modum SIXTUM V. jam jam correxisse, LUCAS BRUGENSIS (p) annotavit.

§. VIII. Cum itaque hæc conciliatio non saltem coacta, verum plane erronea sit, prudentiores Pontificii, ut nihilominus Vulgatam suam versionem vindicarent, de alia aptiore, quæ sensum verborum corruptorum eo melius exhauriret, cogitarunt. Hinc HUGO DE S. CHARO inter alias explicationes, hanc quoque in medium attulit, quod scilicet illud: Tradebat autem judicanti se injuste, ipsum Pilatum respiciat, qui Christum injuste judicavit atque condemnavit. Hanc proinde declarationem cum viderent Pontificis Rom. a seclæ, nullam vim verbis Vulg. Verf. inferre, ad unum propemodum communi consensu receperunt. Hinc ESTIUS mentionem illius facit, LYRA (q) eandem fovet, omni denique studio & conatu, perpetuus ille, ut sic loquar, Vulgati Interpretis Advocatus ordinarius, CORNELIUS
A LAPI-

(p) Catalogo Rom. Correct. Edit. Vulg. jussu Sixti V recognita, præmissio N. T. Aria Mont. (q) Part VI. Bibl. f. 220.

A LAPIDE, quamvis sine exoptato successu, mordicus defendit.

§. IX. Nos Pontificiis ambabus largimur manibus, Pilatum omnino Christum injuste judicasse, si vel maxime ipsius iudicium secundum leges Juris criminalis, quæ nostro tempore in foro obtinent, examinetur. Cum enim in Iudice ante omnia *probitas, honestas, prudentia, & peritia juris* commendentur & requirantur (r), videmus in Pilato vix unum horum requisitorum locum habuisse. Nam infigne *improbitalis* testimonium edidit, Christum non saltem flagellis subjiciendo, sed etiam, quo vesano Judæorum furori gratificaretur, abjectissimo mortis generi adjudicando. *Honestatis* autem nullam rationem habebat, dum, ne forsitan in suspitionem apud Imperatorem incurreret, potius justitiam læderet, & justum nihilominus condemnaret. *Prudentiam* vero ipsum destituisse, ex eo apparet, quod objectionem Judæorum, nisi Christum neci daret, clementiam atque favorem Principalis sui nequaquam retenturum, eludere non potuerit; ut *peritiam* eius modo intactam relinquamus. Merito igitur rejicimus sententiam JO. STELLERI, qui, peculiari tractatu, defensionem Pilati, ejusque injusti iudicii suscepit, atque hac ratione bono jure in censuram CHRIST. THOMASHI (s) incurrit, qui errores ipsius non modo detexit, sed & solide refutavit.

§. X. Etiam si itaque prolixissime concedamus, iudicium Pilati injustum fuisse: nondum tamen hinc Pontificii aliquid pro sua Vulgata elicere, & ab injusto iudicio Pilati, ad veritatem depravationis loci Petri concludere poterunt. Et quis quæso hanc consequentiam admittet: Pilatus injuste Christum judicavit; ergo detorsio textus authenticæ, quæ coacte reciprocam *εαυτοῦ* inserit, & Adverbio

(r) Vid. B. Beyerus in *Delineat. Juris Crim. secundum Institut. Carol. Art. I. post. IV.* (s) Vid. ejus *Disp. Lipsæ 1675. Præside Frid. Tobia Moebio. de injusto Pilati iudicio habita.*

* bio *διαιώς* contradictorium *αδίκως* surrogat, erit probanda? Quam maxime autem attendendus est scopus verborum Spiritus S., qui cum hic iudicem injustum non admittat, quod *Capite posteriore* adstruemus (z), neque Pilato in nostro oraculo ullus relinquatur locus, sicque tota Pontificiorum *Ψευδεργμηνεία* in irritum cadet.

§. XI. Deficientibus itaque argumentis, ex ipso textu depromtis, ad antiquitatem, uti in more ipsis est positum, & auctoritatem Patrum sese conferunt, hicque aliquod erroris sui praesidium quaerunt. Primo itaque loco nobis antiquissimum, ex ipsorum mente, corruptionis loci nostri assertorem CLEMENTEM ALEXANDR. (u) afferunt, qui non saltem illam expresse exhibet, sed etiam explicatione sua defendit. Verum quam leve hoc sit argumentum, exinde evincitur, quod jamdudum *Commentarii CLEMENTIS ALEXANDR. in Epistolas canonicas*, pro supposititiis habitu fuere. Nullius enim testimonio, quam CASSIODORI (x), se commendant, qui tamen ipse fatetur, multa quidem in iisdem subtiliter, quaedam tamen incaute ipsam CLEMENTEM locutum fuisse. Quare etiam non dubitavit, cum illos in Latinum idioma transferri curasset, offendi- cula quaedam excludere, ut purificata doctrina securior possit hauriri. Quod itaque ad hanc rem attinet, multum equidem auctoritati CASSIODORI tribuimus, merito tamen, cum G. CAVE (y) fluctuamus, an *Commentarii hi*, qui in *Bibliotheca M. PP. tom. III. edit. Paris. & in Appendice ad Orationem CLEMENTIS περὶ τῆς ὁ σωζόμενος πλάσιος*, hodie extant, iidem sint cum illis, quorum CASSIODORUS mentionem injecit.

§. XII. Stringens autem ratio, quæ plane omnem auctoritatem horum *Commentariorum* deturbat, est, quod præter consuetudinem omnium Patrum Græcorum, in quorum

(z) *Cap. II. §. 2.* (u) *Conf. Cornel. a Lapide l.c.* (x) *Institut. Divin. lib. I.* (y) *De Scriptor. Eccles. f. 56.*

rum tamen numerum ipse CLEMENS referendus, oraculum nostrum, non corrupte duntaxat adducat, verum etiam explicet. Hinc firmiter colligimus, Commentarios illos, non ad tempora CLEMENTIS ALEX., verum ad multo sequiora, quibus jam corruptio hæc locum aspexerit, referendos esse. Sic itaque omnis vis probandi argumento Pontificiorum, ab auctoritate Scriptoris sublestæ fidei petito, prorsus adimitur.

§. XIII. Sublato hoc auctoritatis fulcro, uti ex recensione GERHARDI (z), CALOVII (aa), & RAITHII (bb) accepimus, alii se recipiunt ad DIDYUM ALEX. atque hunc pro sententia sua allegant. Sed, si dicendum quod res est, hucdum neminem ex Pontificiis, quos evolvens nobis facultas data fuit, invenimus, qui DIDYUM pro Vulgata Editione facere statuatur, & hinc argumentum aliquod, quo ipsa defenderetur, eliciat. Econtrario ipse CORNELIUS A LAPIDE concedit, DIDYUM ALEXANDR genuinam lectionem nostram, cum AUGUSTINO, adstruere. Existimamus itaque, si quidam reperiantur, qui DIDYUM pro corruptione oraculi nostri in medium adducant, non opus esse, ut *Didymo* ipsi culpam adscribamus, huncque, ex mente laudatorum Theologorum, contradictione laborare dicamus, sed saltem ablegandi erunt ad *Enarrationes ejus in Epistolas canonicas, ubi av̄toγv̄ia* eosdem convincet, quod vix, vel obiter tantum, *Didyuum* inspexerint.

§. XIV. Missis argumentis, quæ spurio innituntur fundamento, majori jure, Romano-Catholicis, testimonium CYPRIANI inservire posse, conjectamus. Hic enim adhortaturus ad patientiam, argumentum desumit ab exemplo Christi, utque totam rem oraculo Scripturæ comprobet, provocat ad nostrum locum, illumque integrum ob oculos sistit, ita tamen, ut simul error Vulgatæ Editionis

(z) *Comment. super Epist. priorem Petri. ad b. l. p. 292.* (aa) *Bibl. illustr. tom. II in N. T. ad b. l. f. 1492.* (bb) *Vindic. Verf. B. Lutheri, ad eundem locum p. 585.*

nis exhibeatur (*cc*). Alio vero in loco (*dd*), ad Christum, tanquam exemplar vivendi, se recipit, ubi pariter eodem modo, quo antea, dictum nostrum adducit. Cum itaque hic Pater, seculo jam III vixerit, non parum videtur ipsius auctoritas lectionem nostri textus corruptam promoveri. Nos equidem certo modo aestimamus, magnique facimus auctoritatem veterum Ecclesiae Patrum; nullo modo tamen illam, in citationibus locorum Scripturae, ipsis codicibus praefereamus, quia hi ex instituto Scripturam S. tradidere; illi vero quandoque incidenter, non inspectis fontibus, loca quaedam, memoriae beneficio, citarunt. Certo itaque nobis persuasum habemus, CYPRIANUM, si Graecum textum inspexisset, longe aliter locum nostrum reddidurum fuisse; hoc autem neglecto, quid mirum, quod, una cum aliis, a veritatis tramite aberraverit? Notavimus enim, quoad hanc depravationem, conjici posse, jamjam hoc tempore versiones quasdam corruptas fuisse. Fieri hinc potuit, Cyprianum in talem incidisse, cumque eandem secutus fuerit, in similem errorem esse prolapsum. Auctoritatem porro CYPRIANI, hac in parte, illud imminuit, quod, cum sit e Latinis, hac ratione Graecis Patribus contradicat, qui tamen, cum ipsismet usi sint fontibus, longe majorem, quam Latini, vim probandi habent.

§. XV. Non igitur porro nobis opponi poterit testimonium PONTII PAULINI, *Episcopi Nolani* (*cc*), qui cum asservisset, Christum sequi, idem esse, ac ita ambulare, quomodo Christus ambulaverit, modum hujus ambulationis descripturus, locum Petrinum pariter corruptum, ut CYPRIANUS, in medium affert. Cum enim jam tantum erroris hujus antecessorem atque assertorem habuerit, ipse quoque, procul dubio, corrupto exemplari usus, non potuit

(*cc*) *Traſt. de bono patient. OO. f. 200. Edit. Erasmi. Rot. quae prodiiſt Baſil. 1521. (dd) ad Quirinum lib. III. §. 39. OO. p. 310. (cc) Epist. II. ad Sulpit. Severum. quae reperitur tom III. Biblioth. M. PP. edit. Paris.*

tuit non fieri, quam, ut seposito, inconsultoque, textu Græco authentico, simili ratione, ut alii, laberetur, et, quemadmodum LUCAS BRUGENSIS de ipso loqui amat, antiquo librariorum errore seduceretur.

§. XVI. His ita confectis, multo minus auctoritas LEONIS I, *Pontif. Rom.*, alias *Magni* appellati, aliquid in recessu habebit. Hic, postquam docuisset, Salvatore nostrum DEI Filium, universis in se credentibus & Sacramentum condidisse, & exemplum reliquisse, ut unum apprehenderent renascendo, alterum sequerentur imitando; posterius, ut Scripturæ suffragio confirmaret, oraculum nostrum, cum antecedentibus duobus commatibus, non tamen aliter, quam ipse PAULINUS, recitavit (*ff*).

§. XVII. Hinc luculenter apparet, quid aliorum, atque in primis GLOSSÆ ORDINARIÆ, (*gg*) suffragia, ad tuendam, hac in parte, Vulg. Edit. conferant. Certum enim est, istam, in oppositione ad Patres illos, quos adduximus, multo recentiorum esse temporum, quibus error hic ita disseminatus fuit, ut genuina lectio vix audiretur, vel conspiceretur. Ea enim illorum temporum erat infelicitas, ut Græca tenuisse suspectum, Ebræa, hæreticum esse, putaretur. Hinc barbarie magis magisque incrementa sumente, monachi quoque non e re sua esse existimabant, ut textum Græcum vel Ebræum inspicerent, quin potius Vulg. Vers. contenti, cum eadem errare, quam ex textu authentico genuinam Spiritus S. mentem assequi, malebant. Deinde quoque absurdum foret, errorem ex errore adstruere. Quid enim *Glossa ordinaria* est aliud, quam Vulg. Editio, *regis Phœnici* perpetua nervosaque explicata. Nam quemadmodum ille exploderetur, qui exinde, quod scripta quædam sub DIONYSII AREOPAGITÆ nomine extant, concludere velit, eadem Scriptori hujus nominis, qui secu-

(*ff*) de *Passione Domini*, *serm.* XIV. *Biblioth. M. PP. edit. Colon. tom. V. part. II. f. 842.* (*gg*) *tom. IV. ad h. l.*

Io I. vitam duxit, esse tribuenda; ita quoque hæc probatio: i-
 deo lectionem Vulg. Edit. genuinam esse, quod in Vulgata re-
 peritur, communi omnium consensu, tanquam aperta Pet.
 Princ. erit rejicienda. Accedit tandem & hoc, quod, si hæc in
 parte auctoritati *Glossæ ordinaria* aliquid tribuendum, etiam
 id de aliis rebus, in *Glossæ* contentis, sit affirmandum. Nunc au-
 tem *Glossæ* dictum illud *Matth. XVI.* in quo Papa Romanus fun-
 damentum sui domini atque infallibilitatis querit, non de
 Petro, sed de confessione ejus, quam totius Collegii Aposto-
 lici nomine deposuit, veritate sic jubente, exponit. Quod si
 ergo, in nostro dicto, *Glossæ ordinaria* testimonium aliquod
 luculentum exhibere possit, id quoque de altero loco, ut
 Pontificii admitterent, necessum erit, quod tamen, absque
 læsione sui capitis, nequaquam largientur.

§. XVIII. Aliud prorsus judicium, de VARIIS LE-
 CTIONIBUS VELESIANIS, quæ pariter pro Vulg. Interpre-
 te faciunt, erit ferendum. Hæc autem a D. PETRO FA-
 XARDO, MARCHIONE VELESIO, ad exemplaris Græci ex-
 cusi N. T. marginem exteriorem, minio, e sedecim MSS.
 Codicibus adscriptæ erant, & deinceps opera LUDOVICI
 DE LA CERDA (*bb.*) in lucem prodierunt. Notatu au-
 tem est dignissimum, ipsum MILLIUM (*ii*) primum has
 lectiones rejecisse, deinde tamen, Amici cujusdam monitis
 locum relinquendo, in Appendicem suam conjiciendas cu-
 rasse. Et sane sat magnifice postea de iisdem sensit (*kk*),
 ita, ut magnam earum partem, originarium, Italicorum In-
 terpretum, textum, referre, adeoque pro genuinis ipsis Apo-
 stolorum ferme habendas esse, judicaverit. Non tamen
 diffitetur, Vir industrius, dari quasdam in iisdem lectioni-
 bus *interpolatas*, imo plane *ad Vulg. Edit. confectas*, quamvis
 raro easdem occurrere pronunciet. Et sane res aliter se
 habere non potuit, quoniam MARCHIO VELESIO, uti ipse

MIL-

(*bb*) *Adversar. sacror. cap. 91. (ii) Proleg. sect. 1507. (kk) Proleg.*
sect. 1311. & 1312.

MILLIUS statuit, scopum sibi præfixerat, eas solum notare lectiones, quæ Edit. Vulg. favebant. Ut autem ad corruptionem oraculi Petri, quæ etiam in *Lectionibus Velsianis* deprehenditur, redeamus, merito illi locum inter *confictas ad Vulg. Edit.* assignamus. Cum enim ex fedecim MSS. Codicibus suas lectiones collegerit, nullus autem genuinus Codex, Græcus in primis: *παροδὸς δὲ τῶ κείνου ἀδύως* legat, prona consecutione elicitur, hanc variationem, uti iam dictum, ad Vulg. Verf. esse confictam.

§. XIX. Ut autem Vulgatus Interpres se quoque MS. quodam tueatur, pro eodem, ex commemoratione LUCÆ BRUGENSIS (11), *Atrebatensis Collegii sericatum* allegari posset. Quale autem illud sit, antiquius, aut recentius, Latinum vel Græcum, (de quo tamen gravibus permoti causis dubitamus,) liquido non constat. Illud tamen evictum esse videtur, MS. commemoratum, exigua, vel nullius esse auctoritatis. Cum autem ipsi Pontificii hoc non adeo æstiment, imo non vereantur, uti ipse LUCAS BRUG. fecit, genuinam lectionem, spuria ipsius præferre, neque nos temeritatis cujusdam accusari poterimus, si una cum LUCÆ, MS. hujus auctoritatem non admittamus.

§. XX. Posset tamen ulterius aliquis instare objicendo: Quod si lectio Vulgata haud genuina esset, nequaquam tot Versiones, eundem cum ipsa errorem fuisse amplexuras. Ita enim *antiqua versio Germanica, Norimberga anno 1483. impressa*, habet: *Der, do ihm ward geflucht, fluchet nit, do er leyde, er droet nit, aber er antwurt sich in dem, der ihn urteylte unrechtlich; & cum hac N. T. Dresda 1527. typis exscriptum: Welcher nicht wiedersehale da er gescholten ward, nicht dräuet da er leydet. Sondern ergabe sich dem, der ihn auch mit Unrecht urtheilt.* Neque in *Anglicana* aliter fecit MILES COUVERDALE, sed illud *δικαίως* per *unryghte* est interpretatus. Ast hæc versiones nihil profus ad vindicationem

(11) *Conf. Bibl. Crit. tomo ultimo ad h. l.*

corruptionis Vulg. Vers. conferunt, cum non ex Græco textu, sed Latino depravato sint confectæ, quod luculenter ex *Anglicana*, quam MILES COUVERDALE adornavit, innotescit, cum statim e regione ipsius Vulgata adjecta conspiciatur. Sciens præterea alias, qualis est *Germ. Jo. ECCII Aº: 1537.* in lucem emissa: *Moguntina*, auspiciis Jo. PHILIPPI, *Electoris Moguntini*, & opera *Patrum Soc. Jesu Aº: 1662.* typis elegantioribus impressa, in quas idem vitium, ex impura Vulgata palude derivatum, deprehenditur.

§. XXI. Ultimo tandem loco Pontificii existimant, se in ipsa Scriptura reperisse fundamentum aliquod, quo in presenti, Vulgata aliquam auctoritatem conciliare queant. Nimirum perhibent in S. Codice dari loca quædam, quæ exacte dicto Petrino, Vulg. Vers. corrupto, respondeant, atque hac ratione saltem fieri potuisse, quod talis lectio, nostro in oraculo, antiquis temporibus obtigerit. Primum HUGO DE S. CHARO somniat occurrere *Esa. LIII. 7.* ubi Vulgata ita vertit: *Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum.* Apparet itaque statim, quidnam sibi HUGO velit; putat enim verba hæc: *Oblatus est, quia ipse voluit,* convenire cum illis: *Tradebat autem se judicanti injuste.* Hanc tamen explicationem coactam & minus congruam esse, facili negotio conficitur. Neque enim textum originarium observat, neque mentem Spiritus S. genuinam assequitur. Ita namque Ebræa fluunt: *נפש וחיה נענה ולא יפתח פיו* *Afflictus, & ipse excruciatu est, & non aperuit os suum,* quæ B. LUTHERUS ita reddit: *Da er gestrafft und gemartert ward, thut er seinen Mund nicht auff.* Quid igitur hinc HUGO eliciet? sane nihil aliud, quam Vulgatum Interpretem neque hoc in oraculo cum textu authentico consentire.

§. XXII. Alterum CORNELIUS *Jer. XI. 19.* se observasse putat, Vulgatus hunc in modum procedit: *Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: et non cogno-*

vi,

vi, quia cogitarunt super me consilia dicentes: Mittamus lignum
 in panem ejus, & eradamus cum e terra viventium. Longe
 vero aliter textus authenticus verba hæc proponit, quem
 allegasse apprime hic necessarium videtur. Ita autem se
 habet: ואני ככבש אלוף וכול לשכוח ולא ידעתו כי—עליו חשב
 מחשבות נשיותה עץ בלחמו ונכרתנו מארץ חיים
 ושמו לא יזכר עוד. *Et ego sum tanquam agnus amicus, qui
 ducitur ad mactandum, & nescivi, quod de me tales susceperint
 cogitationes: Perdamus arborem cum fructibus ejus, & excinda-
 mus eam e terra viventium, & nomen ejus non commemoretur
 amplius.* Atque hinc, quantum Vulgatus ab Ebræo textu
 recedat, cujusque expositum est oculis. Vt nihil dicamus
 de אלוף, quam vocem Vulgatus reddidit per mansuetum,
 cum tamen ex sententia LUD. DE DIEU (*mm*) nunquam
mansuetum, sed potius *assvesfactum*, (quod mansueto ideo
 non respondet, quia agnus mansuetudinem a natura, non
 ab assvesfactione habet,) & tandem, ex usu linguæ Arabi-
 cæ, *amicum* denotet. Id saltem monebimus, quod hæc
 verba: *Mittamus lignum in panem ejus*, ad quæ explicanda
 Oedipo opus esset, vix umbram sensus, in Ebraico idioma-
 te contenti, repræsentent. Nam radix שרת nunquam si-
 gnificat *mittere*, aut *injacere*, sed potius *perdere*. Deinde du-
 rum esset, si statuertur, per עץ hic loci *lignum quodcumque* in-
 dicari, quin potius continuatio schematis per *eradicationem*
 determinat, notionem עץ hic præcise *arborem* indigitare,
 Quod denique ad בלחמו attinet, nullo modo contextus
 admittit, ut hoc vocabulum speciatim per *panem* explicem-
 us. Neque opus erit, ut cum L. DE DIEU ad linguam
 Arabicam confugiamus, si modo notetur canon, quem
 CLARISSIMUS LEIGH (*nn*) tradidit: לחם *innuere fru-*
ctum, quando de arbore dicatur, uno verbo, Synecdochen hic
 speciei, pro genere, occurrere. Si vero vel maxime omnes
 has Vulgatæ versionis a textu authenticis discrepantias, mis-
 fas

(*mm*) Crit. S. f. 245. (*nn*) Crit. S. part. I. f. 118. col. 1.

fas faceremus, nondum tamen parallelismum aliquem inter verba illa: *Tradebat autem se judicanti injuste*, & dictum, quod scrutamur, deprehendimus. Apud *Jeremiam* enim saltem agitur de patientia Christi, quod tanquam agnum amicabilem se exhibuerit: itemque de nefandis Judæorum consiliis, quod penitus ipsum extirpare in animo haberint. Quisque igitur facile judicare poterit, inter verba loci Petri corrupta, et inter oraculum Jeremianum, nullum prorsus exquisitum nexum dari.

§. XXIII. Tertium tandem ex *Es. L. 6.* idem CORNELIUS in medium protulit, quo forsan loco rem totam confectam esse credidit. Si autem illud diligentius examinemus, neque in hoc exactam convenientiam, cum verbis Petrinis depravatis, invenimus. Agitur enim de percutientibus Christum, non de Pilato eundem injuste judicante. Et quamvis nexus aliquis, ex oraculo quodam Scripturæ, cum errore Vulgatæ Versionis eliciatur, nondum tamen ideo Pontificii præsidium aliquod inexpugnabile se consecutos existiment. Nos enim libenter illis damus, Christum se Pilato tradidisse judicandum, quia alias ipsum condemnare haud potuisset; id saltem inficiamur, lectionem hanc, in dicto Petri, pro genuina esse habendam. Quod cum hucusque satis, infringendo Adversariorum rationes, evictum sit, nos, ad demonstrationem sententiæ, menti Spiritus S. conformi, Capite sequenti, accingemus.

CAPVT II.
SISTENS RATIONES,
QVAE INVICTE GENVINAM SENTENTIAM ADSTRUUNT.

§. I.

Veritatem, Sole clariorem, multis molestis probationibus velle demonstrare, idem esset ac, existentiam dici, cujus tamen lumen oculos nostros perstringit, labo-

laboriose evincere studere. Simili ratione, veritatem genuinæ lectionis, in oraculo Petri, multis rationibus ut anxie adstruamus, vix operæ pretium esse existimamus. Momenta quippe Adversariorum, quæ in contrarium afferunt, omni soliditate destituuntur. Et quoniam, fonte limpidissimo spreto, ex turbidis lacunis, & nimia quorundam Patrum Latinorum veneratione, sunt hausta, perpetuam merentur proscriptionem. Ne autem videamur optima causa excidisse, hanc quoque in nos suscipere operam non refragabimur. Id autem eo alacriori mente aggrediemur, cum ipsos Pontificios, præsertim ESTIUM atque LUCAM BRUGENSEM, præeuntes habeamus, ex quibus potiora argumenta desumemus, & sic defensores Vulg. Vers. propriis ipsorum armis conficiemus.

§. II. Quo autem de mente Spiritus S. eo certiores reddamur, oraculum Petrinum altiori indagine expendere, ejusdemque nexum accuratius investigare, res ipsa postulare videntur. Adhortatur nimirum *D. Apostolus*, in antecedentibus, servos, qui Christo nomen dederant, ut eodem amore & clementes & austeros dominos prosequantur. Illud namque & gratiæ & gloriæ cedere apud DEVM, si quis propter conscientiam, alienus a sceleribus, innocenter patitur. Et quamvis hæc omnia illud non svaderent, ipsos nihilominus vocationem, ad perferendas injurias, obstringere, maxime, cum ipse Christus pro nobis passus sit, atque singulare *ὑπογραμμὸν* reliquerit, cujus vestigia exacte premere, nobis incumbit. Descendens autem ad specialem descriptionem, quomodo se Servator noster in passionibus suis gesserit, dicit tandem, *cum omnis peccati expertem, cum malediceretur, maledicta non regessisse, cum pateretur, non comminatum fuisse*. Jam subjungit particulam adversativam *δὲ*, quæ hic invicto plane argumento continuationem sensus atque materiæ antecedentis, quæ per errorem Vulgaræ editionis infertur, removet, oppositumque innuit, quidnam

D

nam

nam Christus e contrario fecerit? qualem medelam adhibuerit? quo solatio erectus fuerit? ad quem, tanquam suis Iudicibus superiorem provocaverit? cuique causam suam commendaverit? Atque hic est, de quo Apostolus loquitur, quando dicit: *παροδὸς δὲ* (scilicet *ῥησιω*, quod verbale *Syrus*, de quo deinceps agemus, bene ex verbo sequenti supplet, non autem *ἑαυτὸν*, quod Vulgata somniat,) *ἦν ῥησιωτὴ διαίως*. Quisnam autem ille *ῥησιων διαίως* sit? non prolixa inquisitione eget, si perpendamus, Christum non provocasse ad Imperatorem, sed obmutuisse tanquam agnum coram tonfore suo; nullus itaque alius erit, quam *Pater ipseus aternus, iudex ille justissimus, non excluso Spiritu S. & λόγος inhabitante*. Atque hoc erat illud singulare solatium, quod servi, Christo addiēti, qui innocentes ab heris suis injuriis afficiebantur, ex imitatione Mediatoris sui capere poterant. Nunc enim videbant adesse aliquem, dominis suis superiorem, qui potentiam in ipsos exerceret, quique injurias sibi illatas, tanquam justus iudex, vindicaret, & afflictos ex miseris tandem eriperet, ad quem tuto in suis calamitatibus confugere queant. Quo sane insigni solatio, non saltem frustrati, verum etiam in desperationem præcipitati fuissent, si auctoritate *Verf. Vulg.*, atque impudenti *CORNELII* iudicio, standum esset. Quomocunque igitur Pontifici suam, pro authentica in Concilio Tridentino a Pontifice, e cathedra pronunciantem errare nescio, declaratam, versifonem *Vulg.* palliare studeant, nihilominus tamen certissimum est, cum nullum aliud objectum personale in ultimis *commatis 23.* verbis reperiatur, quam ipse gloriosissimus *DEVS*, Pilatus autem prorsus excludendus, sit, hoc modo horribilem, ac plane execrabilem *βλασφημίαν* in sanctissimum Numen committi, quam tamen Pontifici, non saltem approbant, verum etiam, quod adhuc impudentius, ipsi Spiritui veritatis impropere audent.

§. III.

§. III. Sufficeret hæc, ex ipso nexu oraculi nostri petita, genuinæ lectionis comprobatio, cum autem Pontificii alia quoque, in primis auctoritatem Patrum, & versiones quasdam pariter urgeant, ne aliquid hac in parte in nobis desiderari videatur, adversariis plura argumenta, & Patres, qui longe majorem vim probandi habent, denique versiones antiquissimas, recentioresque opponemus. Tuemur vero genuinam oraculi Petrini lectionem primo loco, *consensu omnium omnino Codicum Græcorum*, quem ESTIUS ipse ultro largitur, nec CORNELIUS, rigidissimus alias Vulg. Verf. vindex, diffiteri potest. Jam vero certum est, textum Græcum in novo Foedere esse authenticum, & ab ipso Spiritu S. Evangelistis atque Apostolis inspiratum; quis itaque huic, omnibus codicibus consentientibus, se opponere auderet, nisi, quod nefandum, Spiritum veritatis erroris mendaciique postulare velit. Vident igitur Vulgatae defensores, sententiam ipsorum non tantum falsitate laborare, verum etiam homine Christiano prorsus indignissimam esse.

§. IV. Ad Patres si deveniamus, denuo omnes, *quorum monumenta Græce conscripta extant*, veritatem nostræ sententiæ adstruunt. Hucdum enim Pontificii nullum, quamvis anxie quævisissent, nobis objicere potuere; sed potius fateri coguntur, cum LUCA BRUGENSI, Græcos codices, & Enarratores constanter legere: *παροδὶς δὲ τοῦ κεινοῦ διδώως*. Ut autem dictis fides constet, unius vel alterius testimonium in medium proferemus. DIDYMUS nimirum ALEXANDR. (a), postquam egisset de timore servili, dicit: *Petrum laudare hominem Jesum, quod nullum peccatum commiserit, sed cum maledictus fuerit, nulli malum pro malo, aut maledictum pro maledicto, reddiderit, & eos, qui insurgebant adversus ipsum, tradiderit juste iudicanti DEO, verbo inhabitanti in semetipso*. Quod DIDYMI testimonium eo notabilius videtur, quo magis ipse DIDYMUS in censuram Pontificiorum incurrit. Mirari autem subit,

D 2

Editores

(a) Enarrat in Epist. Petri, tom. IV. Biblioth. M. PP. edit. Col. f. 25,

Editores Bibliotheca PP. edit. Colon. circa verba Didymi, quæ a Vulgata profus abeunt, nihil monuisse, cum tamen alibi id fecerint. Nempe, ubi ipse probare conatur, timorem servilem esse irrationabilem, ne lector his offendatur, in margine notarunt: caute esse legenda hæc verba, quia videatur damnare timorem pœna, seu servilem, tanquam irrationabilem, eum tamen ex se bonus & utilis sit, eo modo, quo S. Thomas (b) exposuisset, atque Concilium Tridentinum (c) tradidisset.

§. V. Alterum testem veritatis e Græcis adducere lubet CYRILLVM ALEXANDRINUM (d), cujus verba, quæ præfenti scopo inserviunt, ita sonant: Ἐν τούτῳ γὰρ μάλις αθανάσειν ἄξιον, τῆς τοῦ ἀνεξήμακτος τοῦ μᾶλλον, καὶ τῆς ἐνόςσης αὐτοῦ Φιλανθρωπίας τὴν ὑπερβολὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πέτρος ἐπιτέλλει πρὸς αὐτὸν, ὅς λοιδόρημενος ἐν ἀγγελιοδόρῳ, πάσχων ἐν ἠπίλει παρεσίδε δὲ τοῦ κρήνῳσι δικαίως. Quæ cum adeo sint liquida, non opus erat Interpreti CYRILLI multum laboris in his reddendis impendere. Non tamen est reticendum, eundem munia candidi interpretis, omni ex parte, haud explevisse. Nam cum pari modo verba Scripturæ, a CYRILLO allata, secundum ipsius mentem, atque reliqua, exponenda fuissent, ipse nihilominus, sine dubio ex studio partium, illud παρεσίδε δὲ τοῦ κρήνῳσι δικαίως sensu profus contradictorio: *Tradebat autem judicanti se injuste*, transtulit. Atque hæc intempestiva licentia nos cautos esse jubet, ne facile versionibus Patrum, a Pontificiis adornatis, nisi inspectis Græcis fontibus, fidem habeamus, ut errores, in quos alias præcipites ruimus, eo melius evitemus. Plures e Græcis, & in primis OECUMENIUM adducere possemus, sufficiant tamen hi duumviri, in quorum ore firmum testimonium stabit.

§. VI. Jam ad *Latinos* progredimur, & totidem Patres, magnæ fidei & auctoritatis, qui pro veritate oraculi Petri loquuntur, ob oculos sistemus. Primus est AU-

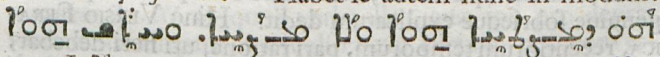
GUSTI-

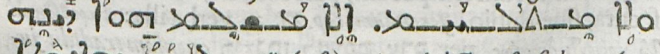
(b) 2. 2. Q. 19. art. 4. (c) Sess. VI. c. 6. can. 8. (d) tom. IV. OO. f. 513. & 514. edit. cura Jo. Auberti Interpretis Regii Lutetie adornata.

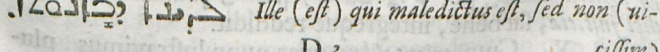
AUGUSTINUS (e), ingenuus dogmatum Ecclesiæ purioris, Lutheranae, assertor, qui neque hac in parte veritati deesse voluit. Hic enim, dum in oraculo Joanneo, ubi asseritur, Patrem neminem judicare, sed omne iudicium filio tradidisse, versatur, objectiones quasdam, ex dictis Scripturæ S. format, inter quæ & nostrum locum hunc in modum allegatum reperimus: *Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus, qui cum malediceretur, non maledicebat, cum injuriam acciperet, non minabatur, sed commendabat illi, qui iuste judicat.* Quæ translatio ita textui Græco authentico consona est, ut facile omnem ipsius vim exhaustisse videatur.

§. VII. Alterum locum tenet FULGENTIUS (f), qui, cum longa meditatione exposuisset, Christum, & quoad animam, & quoad corpus, nobis exemplum aliquod reliquisset, id D. Petrum, hoc in loco, indigitare affirmat. Divinitati enim non adeo magnæ laudi ducendum esse, quod peccatum non commiserit, quia non peccare DEI sit proprium; corpus autem solum non exhibere nobis potuisse exemplar justitiæ ab animabus nostris observandæ. De dicto autem ipso nihil habemus quod moneamus, sed cum eodem modo, quo AUGUSTINUS, illud proferat, id quod de hoc superiori paragrapho diximus, de FULGENTIO hic erit repetendum.

§. VIII. Missis Patribus, ad Versiones convertimur, atque omnibus præferimus antiquissimam illam Syriacam, si non ab Apostolo, uti B. PFEFFERVS loquitur (g), saltem ab Apostolico viro profectam. Habet se autem hunc in modum:

Ille (est) qui maledictus est, sed non (iustissimus)

D 3

cissim)

(e) tom. IX. OO. per Erasmi. Rot. Bas. 1529. edit. tract. XXI. in Joannem, f. 128. (f) ad Trasimundum Regem lib. I. cap. 11. Biblioth. M. PP. edit. Col. tom. VI. (g) Crit. S. cap. X. Sect. 1. §. 3. p. 282.

cissim) maledixit, & passus est, & non minatus est, sed tradidit causam suam judici justitiæ. Observamus autem in hac singulari plane periphrastica explicatione, dubium illud, quidnam post *παρῆδδς* subintelligendum sit, singulari artificio, textui quam maxime conformi, removeri. Cum enim nihil alieni in sensum hujus dicti inferendum esset, optime, quia de aliquo *κρίωντι δικάως* hic agebatur, verbale suo themati conveniens, nempe *κρίων* post *παρῆδδς* Interpres subaudiendum putavit. Sapienter pariter consilio illud *κρίωντι δικάως* per judicem justitiæ paraphrastice reddidit, ut, si aliquis irruat in textum Græcum, semper extet antiquum monumentum, ex quo ille, juxta sensum, qui temporibus, Apostolorum proximis, obtinuit, vindicari queat. Vnde adeo illi, qui temere corruptam lectionem secuti sunt, Syrum vel non intellexisse, vel nunquam inspexisse, ob foeditatem erroris, censendi sunt.

§. IX. Quoniam itaque SYRVS sensum loci hujus, aliqua ex parte difficilem, egregia sua *περιφράσει* omnium quasi oculis exposuit, non se male acturum ARABS existimavit, si suam versionem ad modum Syriacæ adornaret. Quare etiam post *παρῆδδς* vocem aliquam, Syrae, causam notanti, synonymam inseruit, & illud *κρίωντι δικάως*, misso Ebraismo, ut dicitur, qui in Syriaca versione occurrit, per judicem justum explicavit. Neque aliter AETHIOPS dictum nostrum, in translatione sua, interpretatus est, sed textum Græcum, non seposita omni ex parte versione Syriaca, secutus, sensum Spiritus S., uti a bono interprete requiritur, genuine sobrieque explicatum dedit. Hinc VERSIO EBRAICA, recentiorum temporum, pari ratione, uti fieri debebat, secuta, sine dubio, *Jeremiam, cap. XI. 20.* verba illa: *παρῆδδς δὲ τῷ κρίωντι δικάως*, per *כִּי-נָתַן לְשׁוֹפֵט צָדִק* quoniam tradidit judici justitiæ, sat bene, integreque reddidit.

§. X. Cum orientales, quas nunc lustravimus, plurimæ pariter occidentales, textum Græcum diligenter obser-

vant

vant. *Versioni hinc Anglicanae MILITIS COUVERDALE,* cuius mentionem *precedenti Cap. §. 19.* fecimus, aliam, *speciali Regis mandato, ad textum originalem examinatam, editamque Edimburgi 1633.* opponimus, quæ Græca verba hunc in modum exprimit: *But committed himself to him that judgeth righteously.* Pari ratione procedit ITALVS, qui ita habet: *Ma rimetteva la causa a colui, che giudica giustamente,* HISPANUS: *Sino remittio la causa al que juzga justamente,* GALLUS: *Mais se remettoit a celui, qui juge justement,* DANVS: *Men band sette det ind til dem, som domer rettelige,* HUNGARVS: *Hanem annac badgya vala az boszsziallást, azki igazán itél,* BOHEMVS: *Ale poraucel (krivdy) tomu, genz spravedlivo sáudi,* POLONVS tandem; *Ale poruczyl (pomste) temu, ktory spráwiedlwie sadzi,* aliique complures. Ex allatis itaque versionibus fatis superque patet, corruptam, in dicto nostro, lectionem, quam Vulgata Editio exhibet, augustiori domicilio non receptam, ipsi saltem domesticam permanfisse.

§. XI Genuina sic lectione, tam ex connexionem textus, quam suffragio tot Patrum, fideque dignarum versionum, adstructa, ultro nobis via, majori jure, quam Pontificiis, ad loca *παράλληλα* panditur. Siquidem sententia, quam defendimus, veram Spiritus S. mentem candidè exhibet, non dubitandum, præcipue cum de passione Servatoris sermo sit, de qua tot vaticinia V. T. extant, aliquod oraculum huic simile se esse oblaturum. Ut autem eo melius Pontificiis navos ipsorum demonstrarem, statim ad *oraculum Jer. XI. 20.* quod verba illa, quæ ipsi pro depravatione sua allegant, indivulso nexu excipit, nos convertimus. Sane videntur hac in parte imitari ululas lucifugas, quæ neradiis lucis collustrentur, atque objecta distinctius percipiant, tenebras adamare consueverunt. Simili ratione & ipsi, ad comma saltem antecedens, in quo parallelismus quidam obscurior, cum argumento dicti nostri, plane

plane nullus autem cum depravatione ipsius reperitur, se recipiunt, ne forsan, si & v. 20. tanquam locum παράλληλον allegent, omnibus innotescat, quod Vulgata in errore versetur. Notabilia sane sunt verba, quæ omnino suadent, ut statuamus, hic *Jeremiam*, tanquam typum Christi, descriptum esse. Nam non saltem illa, quæ in ipso *commate antecedenti* leguntur, Servatori nostro pari modo evenerunt, sed etiam hæc, quæ nostro in versu dicuntur, commode ad ipsum applicari possunt. Ut autem ad scopum nostrum accedamus, non melius rem adumbrare poterimus, quam si dicamus, comma hoc *Jeremianum* esse justum Commentarium verborum *D. Petri*. Hic enim commemoratur, quid nam post παράδειξιν concipiendum sit, nempe ריב *causa*, atque quis nam sit iile αἰτίων διδασκός, nempe יהוה ריב *egregie* explicatur. Quod autem ad verba illa: מרא נקמתך מהם attinet, etiam hæc Christo tribui possunt, modo hoc notetur, esse verba de præfracte peccantibus, & in malitia sua perseverantibus, quales Judæi erant, qui Christum neci dabant, intelligenda.

§. XII. Huc quoque pertinet *Esa. cap. LIII, comma 2*, quem locum ipse ESTIVS, & dudum ante ipsum, CYRILLVS HIEROSOLYM, (b) pro parallelo, cum dicto Petrino, sobrie explicato, agnoscit. Neque male sentiunt, qui Petrum ad illud *Deut. XXXII. 35. a Paulo Rom. XII. 19. & Ebr. X. 3.* repetitum: *Mibi vindicta, ego retribuam*, mentem intendisse existimant, inter quos denuo ESTIVS erit referendus. Nec ipse CORNELIVS sustinet diffiteri, hæc oracula egregie inter se convenire, hincque comparisonem quandam inter illa instituit, atque singularem ipsorum nexum eleganter demonstratum dedit.

§. XIII. Et quid tandem multo labore opus erit, cum ipsi Pontificii, in oraculo controverso, Vulgatam corruptio-

(b) *Catechesi XIII. Biblioth. M. PP. edit. Col. rom. IV. f. 426. col. 2. lit. G.*

ruptionem passam fuisse fateantur, et pro nostra sententia fortiter militent. Ita G. ESTIVS non dissimulat, *Interpretem Vulgatum, cum non intelligeretur, librariorum inscitia, jam olim in sensum magis obvium fuisse mutatum*, quare etiam depravationem illam, inductione argumentorum, pro vera lectione, solide refutavit. Testem pariter veritatis se exhibuit LVCAS BRUGENSIS, qui primo quidem paululum timidior (i), omnia auctoritati Pontificis maximi permittens, sibi saltem ex *Notationibus suis* augurari sumit, legendum esse, *Tradebat autem iudicanti iuste*. Alio tamen in loco, ingenue errorem in Vulgata commissum fuisse, largitur, & rationes invictas sane contra eandem in medium adducit. Hinc ERASMUS, cum versionem Novi Foederis adornaret, non dubitavit hic Vulgata emendare, quod *non ad animi sui somnium*, uti ipse loquitur (l), *sed ad probatissimorum, etiam Latinae linguae, Codicum & citationum fidem*, de quibus ipse agit, suscepit. Hunc, cum veritatis luce plane obruerentur, in emendando imitati sunt LAURENTIUS VALLA, ISIDORUS CLARIUS, ZEGERUS, atque referentis RAITHIO (m), post aetum, HUGO GROTIUS, GAGNEJUS, EMAN. SAA, AR. MONT. PAGNIUS, alique complures.

§. XIV. Haec omnia, quamvis probe nota essent CORNELIO, uti ex ipsius farragine apparet, non tamen hominem, servili plane modo sedi Romanae addictum, corrigere poterant, quo minus impudenter statuerat, absurdam illam, & in DEUM injuriam Vulg. Verf. lectionem ipsa veritate verioerem esse. Jam autem de indole veritatis, viro ingenuo atque candido, non ex studio partium, sed natura rei iudicandum esse, ipsa sana ratio dicitur; Sed

E

(i) Variis lect. Latin. Bibl. ex vetustis MSS. collectis, quibus possit perfectior reddi, feliciter coepta correctio, si accedat summi Pontif. auctoritas. Praemissa sunt haec lectiones N. T. Ar. Mont. (k) Vid. denuo Bibl. Crit. in nostrum locum. (l) Praefat. ad Annotat. in N. T. (m) Vindictis Verf. B. Lutheri l. c.

quid CORNELIUS? ille nequaquam sibi religioni ducit, quo tantum, sic dicto, Vicario Christi placere studeat, sententiam, quæ DEVM injustum pronunciat judicem, infelici, cyclopicoque ausu, Spiritui veritatis impingere. Quid quæso tandem, si opinio, quæ DEVM injustitiæ arguit, tantam approbationem meretur, pro falso erit habendum?

§. XV. Rubore suffundantur igitur Pontificii, præcipue illi, qui *auctoritate sedis Apostolicæ correctioni Bibliorum præfuerunt* (n), quod inter magna beneficia, quæ per sacram Tridentinam Synodum DEVS Ecclesiæ suæ contulerit, id in primis numerandum censeant, quod Vulgata Editio, tam diu in Ecclesia probata, gravissimo decreto authentica sit declarata. Quacunque enim ratione notio authentica sumatur, nullo modo Vers. Vulg. citra manifestam falsitatem, inexcusabilem absurditatem, injuriamque in DEVM, applicari potest, id quod invictissimis argumentis B. CALOVIVS (o) fuscè comprobatum dedit. Ab enclimata autem, quod imputant aliis versionibus, non paucas illarum, ad hæreses confirmandas, licenter detortas videri, Editionem Vulgatam nullatenus absolvere poterunt. Nec opus erit, ut ad alia progrediamur exempla, cum locus noster Petrinus, id satis superque evincat. In hoc namque DEVS justus judex, imo ipsa justitia, nihilominus injustum judicium ferre, proterve asseveratur, quod non duntaxat hæreticum, sed plane blasphemum dicendum.

§. XVI. Quando autem se ad auctoritatem HIERONYMI recipiunt, pro invalido nulliusque momenti argumento est habendum. Sub judice enim huicdum lis est, cuinam Vulg. Vers., uti hodie extat, sit adscribenda? Nostratis Ecclesiæ Theologi non immerito in dubium vocant,

HIE-

(n) Vid. Præfat. ad Lectorem, per illos, qui, auctoritate sedis Apostolicæ, correctioni sacrorum Bibliorum præfuerunt, præmissa Bibl. Vulg. Edit. Francisci Haræi. (o) Critici S. diatribe nona integra.

HIERONYMUM auctorem hujus versionis extitisse, quum nec dictio, in plerisque locis, *Hieronymiana* respondeat, sed potius barbara sit, & a puritate dicendi *Hieronymiana* longe desleat, nec ita Ebraicum textum, uti HIERONYMVS de se profitetur, insequatur. Non autem id solum ab nostratibus statuitur; sed multi pariter e Pontificiis, emunctioris naris, hanc sententiam intrepide defenderunt, inter quos PAGNINVS, PAVLVS SEMPRONII EPISC., ERASMVS, DRIEDO aliique reperiuntur, de quibus si plura desiderentur, B. CALOVIUS (p), atque WALTONVS (q) conferri merentur. Quod si standum esset iudicio quorundam e Pontificiis, qui contendunt, Vulgatam esse *ἁγιωγραφον*, vel per infallibilem Spiritus S. assistentiam adornatam, quod tamen, ut CALOVIUS loquitur, non nisi stupidis & mente captis adversarii persuadeant; non possumus, quin existimemus, HIERONYMUM nunquam auctorem Versionis Vulg. fuisse. Ipse enim fide dignissimum hac de re iudicium ferre potuisset, quod tamen nullibi occurrit. Accurate e contrario ille, *inter vatem & interpretem distinguit, ibi dicit Spiritum ventura predicere, hic eruditionem & verborum copiam, ea, quae intelligit, trans ferre; nisi putandum sit, pergit Hieronymus, Tullium, Oeconomicum Xenophontis, Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte afflatum Rhetorico Spiritu transtulisse* (r). Et, si HIERONYMVS hanc versionem Spiritu Sancto afflatus confecisset, quid opus fuisset, ut tot summi Pontifices, in ea, non solum ad vetustissimos codices MSS. repurganda, sed, quod notatu dignissimum, ad *Græcos Ebraicosque fontes*, uti ipsi *Correctores* loquuntur, examinanda, tantopere desudassent.

§. XVII. Id non parum illi ipsi, qui emendationi *Bibliorum præsuerunt*, confirmant, dum difficile putant, pro humana imbecillitate, affirmare, esse hanc castigatam Editionem

E 2

(p) Critici S. diatribæ IX. §. 5. (q) Apparatu Bibl. Proleg. in Bibl. polyglot. n. 9. f. 356. seqq. (r) Præfat. ad Pentatev. tom. III. OO. per Erasim. 1537. edit. f. 14.

nem omnibus numeris absolutam; saltem minime dubitandum, ceteris omnibus, quæ ad hanc usque diem prodierunt, emendatiorem, purioremque, extare. Imò palam profitentur, nonnulla consulto mutata, alia vero, quæ mutanda videbantur, consulto immutata esse relicta. Unde itaque concludetur, esse hanc versionem, Spiritu S. dictante, ab Hieronymo confectam? quum non sit absolutissima, sed vitiis plerisque obnoxia. Culpa enim vel in ipsum Spiritum veritatis est referenda, quod blasphemum; vel injuriæ temporum adscribenda, quod denuo statui non potest. Hac ratione namque providentia summi Numinis vicissim vapularet, utpote, quod versionem a Spiritu S. dictatam, sicuti Ebræos Græcosque fontes, integram conservare vel noluisset, vel non potuisset.

§. XVIII. Hæc omnia tamen magno, uti videri volunt, animo, Pontificii spernunt, & nihilominus Vulgatam, tanquam de coelo delapsam, suspiciunt, atque in primis in emendatiore Vaticano codice nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum appositum fuisse, aliis persuadere volunt. Si hæc ipsorum firmiter staret sententia, tum neque ulla propositio in tota emendatiore Vulgata Edit. inveniretur, quæ errorem leviozem vel graviorem in se contineret. Sed hac ratione a canonica auctoritate neque spuria lectio dicti nostri Petri excludenda foret, quæ tamen uti sæpius ostensum, ipsum DEVM injustitiæ arguit, nullaque genuina ratione vindicari potest.

§. XIX. Sed, ut denuo verbis CALOVII (s) utamur, hæc ipsorum est infallibilitas, quam Præsuli Romano adscribere non erubescunt. Enim vero, cum ipse Papa, in Concilio Tridentino (t), Versionem Vulg. simul cum falsa lectione in oraculo Petri *e cathedra & definitive* authenticam pronunciaverit, non potuerunt non quidam ex Pontificiis, quibus auctoritas Sedis Romanæ curæ cordique erat, illam defendere, imo genuinæ lectioni præferre, ne infallibilitas

Papa-

(s) *Bibl. illustr. l.c. (t) Sess. IV. decret. II.*

Papalis uno quasi impetu deturbaretur. Sed quocunque modo rem aggrediantur, infallibilitas Sedis Rom. quam maxime vacillabit. Si enim statuunt lectionem illam, quam Vulgata nostro in oraculo suadet, esse spuriam, re ipsa infallibilitatem affectatam ejus proscribunt. Hinc enim infallibiliter infertur, Pont. Rom. *pro cathedra atque definitive* pronunciantem, tam gravem errorem designasse. Jam ab actu secundo, ad primum, bene concluditur. Sin autem, quod probabilius, ac menti Pontif. Rom. magis consentaneum, pro genuina venditent, nihilominus de, tantopere prætenfa, infallibilitate actum erit. Quod enim jam supra est evictum, hic tuto applicare licebit. Nam cum per lectionem spuriam, summum Numen, justissimus ille iudex, injustitiæ arguatur, hætenus bono jure, cum *laudatis, & jam beatis, Professoribus Eperiensibus*, asserendum erit, Pontificem, Vulg. Vers. pro cathedra & definitive approbando, canonizando, & authenticam pronunciendo, juxta causæ Moralis leges (u), quæ tamen, prudentum judicio, gravius, quam Naturalis, vapulat, immunitate errandi excidisse, ac blasphemiam, quam illa designat, participem factum esse. Id quod erat demonstrandum.

§. XX. Atque hanc sedis Romanæ infallibilitatem, qua totus terrarum orbis fascinatus quasi tenebatur, divino excitatus Spiritu, *Megalander noster LUTHERUS*, ante *hos ducentos annos*, tanquam inane commentum omnium oculis exposuit. Quicquid enim regerat ADAMUS CON-TZEN (x), certum omnino est, *Droum LUTHERVM*, thesibus suis, indulgentiis TEZELII, mundinatoris, profani potius quam sacri, oppositis, primum ictum infallibilitati Pont. Rom. infixisse, felicique omine, Reformationis Ecclesiæ, hucus-

E 3

(u) *Modi Caus. Mor. vid. apud Thom. Aq. Secund. Secund. Q. LXII Art. 7. p. m. 200. Conf. Chemnitius tom. I. LL. Loc. VII. cap. 8. f. 240. item Val. Veltbem. Instit. Metaph. cap. XXIV. p. 1073. -- 1205. (x) Jubilo Jubilorum Jubileo Evangelico Sc. Moguntia edito 1618, ad annum MDXVII. p. 18. & 19.*

hucusque densis tenebris barbariei, tyrannidique degenerum Petri successorum, obfuscatæ, fundamentum poluisse, quod ipsum *Præses meus*, (y) *idemque Præceptor ac Evergeta omni observantia ad cineres usque prosequendus*, & nuper admodum *Summe Venerabilis Epopta Dresdensis*, LOESCHERUS (z), ad oculum ostenderunt. Probe enim magno huic Viri constabat, solius DEI esse, donare indulgentias, cum solus admittere non possit culpam, quod ex oraculo Petrino FULGENTIUS egregie deducit. Non tamen omnem proscriptam, sed eam tantum ad Scripturam restrictam voluit. Quod enim male habet OTROKOCSIUM (aa), *Protestantes non ullam in medio sui agnoscere cathedram, vel confessum Doctorem, in cuius verbo ac decisione unicuique Protestanti necessario standum foret, sed omnia ad Scripturam examinanda esse censere*, id saltem a nobis infallibilitatem, Pont. Röm. adscriptam, removet, quam etiam remotam volumus. Quid enim Ecclesiam juvaret talis consensus Doctorum, qui pro infallibilitate sua, sententiam, quæ ipsum DEVM injustum constituit iudicem, certam, omnique exceptione majorem nobis obtruderet. Nos potius illam, quam OTROKOCSI vilipendit, infallibilitatem Scripturæ S. omnibus antefereendam esse existimamus. In illa enim, teste PETRO, ha-

benus

(y) *Disp. de primordiis emend. per Lutherum Relig. n. VII. §. in primis §. quorsum etiam faciunt n. ix. x. & xi. (z) Vid. die Römisch-Catholischen Discurse vom Evang. Luth. Jubel-Jahre. Disc. II. p. 41. 42. seqq: (aa) Franciscus Foris Otrokoesi, Hæretica Religioni addictus, vir multæ lectionis, ex Hung. ad trivemes abductus, inde liberatus, per Italiam, Germaniam, Angliam & Belgium, iter cum mora faciens, multas Academias & Bibliothecas lustravit, eruditionemque confirmavit & auxit. Redux in Patriam, munere sacro Cassovia fungebatur; hinc relicta provincia, sibi demandata, cuius rei genuina causa nondum innotuit Hollandiam repetiit. Inter fluctus tandem conscientie Sacris Romanis accessit, & præter alia Examen Reformat. Lutheri & sociorum, Tyrnavie 1696. in lucem emisit, refutatus a Woodroffio Theologo Oxoniensi. Vid. illud, quoad l. c. cap. I. n. 3. p. 3.*

mus βεβαιώτερον τὸν προφητικὸν λόγον, cui tanquam lucernæ splendenti, in loco obscuro, si attenderimus, optime saluti, & rebus nostris consulamus. Mirum itaque est, Pontificios, aliam præterea querere infallibilitatem, quam illam, quæ tanta cum παρρησίᾳ a Petro omnibus commendata fuit, ut adeo facile appareat, quam multis variisque modis Petrus, & Pontifices Romani, a se invicem disfideant.

§. XXI. Deturbata autem, opè B. LUTHERI infallibilitate Pontif. Rom. omnibus quasi velum, quod oculis ipsorum appensum erat, detrahebatur. Principes enim nunc demum intelligebant, se non propter delicta sua hucdum a Papis vexatos fuisse, sed potius, ut ditionibus viribusque suis exuantur, thesauri vero Pontificis indies incrementa sumant; reliqui autem experiebantur, sibi tantos sumtus, non pro cura animarum suarum, sed ut divitiis emungantur, faciendos fuisse. Hinc bono jure A. CONTZEN piis lacrymis, ad *Imperatorem Augustum, Reges, Principes, Res publicas, Populosque*, superfedere potuisset. His enim Reformatione B. LUTHERI optime consultum fuit. Et, si rem penitius introspiciamus, nihil aliud CONTZENIUS intendit, quam ut *Imperatorem Augustum, Reges, Principes, omnes denique* in foedam illam servitutem postliminio reducat, qua seculis maxime XI. XII. XIII. & XIV. qui ad clavum Reip. sedebant, a Pontificibus indigne habiti, vexatique fuerunt. Non autem Laici tantum sibi suisque rebus melius prospiciebant, verum etiam ipsimet Clerici, qui nihilominus sub jugo Pontificis constanter manserunt. Hujus rei luculentum reperimus exemplum in *Clero Gallicano*, qui libertatem Ecclesiæ suæ, extincta fraude Pontificum sub Francisco I. *Sanctione pragmatica*, redintegrare studuit, & de infallibilitate Sedis Rom. non saltem dubitavit, verum etiam solenni protestatione eidem sese opposuit. Testimonio sit hodierna, de *Bulla Anti-Quesnelliæ*, controversa, quæ magna animorum contentione in Gallia agitur, in qua eo jam perventum est, ut *Bulla Pontificia*, tanquam

quam erronea, una cum sanctissimi Patris infallibilitate, re-
jecta, insimulque ad superiorem, concilium nempe gene-
rale, sit provocatum. Et si ne ulla causa refectionis exti-
tisset, illa sufficere potuisset, quod Papa, nescio quo im-
petu, denuo Vulgatam authenticam venditarit. Ita enim
QVES NELLIO, quod interdum a Vulgata recesserit, ex-
probratur: *Demum, quod intolerabilis est, sacrum ipsum Novi
Testamenti, textum, damnabiliter vitiatum comperimus, & alibi,
dudum reprobata, versione Gallica Montensi in multis conformem,
a Vulg. vero Editione, quae tot seculorum usu in Ecclesia probata est,
atque ab orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipli-
citer discrepantem & aberrantem, pluriesque in alienos exoticos,
ac saepius noxios sensus, non sine maxima perversione detortum
(bb).*

§. XXII. Hanc inanem Praefulis Rom. querelam quan-
do expendimus, nihil magis in votis habemus, quam ut
QVESNELLIUS, in *versione sua N. T. Gallica*, omnes Vulgatæ
Edit. errores emendasset, longe ab iis recessisset, presse-
que textum Græcum authenticum secutus fuisset, quod ta-
men se fecisse, in *Literis ad Pontificem datis*, aperte inficia-
tur (cc). Enim vero, ut alia loca sicco pede præteream, foe-
dum illum errorem, in dicto nostro Petrino, uti ex *versione
Latina, Parisiis edita*, accepimus, ex Vulgata haustum, réti-
mit, quem sane, si Græcum consuluisset, nunquam admi-
sisset.

§. XXIII. Nos *controversas Quesnellianas* cum ad sco-
pum nostrum non pertineant, merito mittimus, atque in
examine earum, quod præter alios, etiam *Celeberrimi no-
stratis Academiae Theologi*, nempe Magnif. DN. DD. CHLA-
DENIUS (dd) & SCHROEERVS (ee), Patroni atque Præcepto-
res

(bb) *Vid. ipsa Bulla sub finem apud Frickium in Incent. Clementis XI.
examinata, quam ad exemplum Parisiense, apud viduum Franc. Muguet
impressum, recudi curavit. (cc) Quæ annexæ sunt Bullæ novitiæ Cle-
mentis XI. a Jegero examinatae. (dd) Examine doctrine Quesnellia-
næ. (ee) Disput. de Jure Episcoporum in Gallia, a Papa ad concilium
provocandi.*

res nostri aeternum deo venerandi, susceperunt, plane acquiescimus. Id saltem, pro nostræ sententiæ æquitate & innocentia, inde elicimus, infallibilitatem Pont. Rom., etiam ab illis, qui sedi Rom. alias addictissimi fuerunt, pro vana reputari. Nihil itaque efficiet altera, *Syncretista*, ΟΤΡΟΚΟΣΙΙ, objectio, quod nimirum nostræ Ecclesia antiquitate se non commendat. Cum enim infallibilitas Pontif. Rom., quod ex hactenus dictis patet, valde dubia, vel verius, prorsus nulla sit, ex mente autem tepidi ΟΤΡΟΚΟΣΙΙ, infallibilitati Scripturariæ opponatur, ultro sequitur, plurima, quæ hactenus ex cathedra prolata sunt dogmata, quæque Scripturæ S. repugnant, tanquam erronea, rejicienda esse. Genuini invariatae Augustinæ Confessionis socii, infallibilitatem Scripturæ S. omnibus in dogmatibus pressè observantes, firmiterque eidem adhærentes, de antiquitate summa Ecclesiæ suæ, contra omnes aliorum vanos insultus, triumphant. Nulla enim Religio majori se antiquitate tuetur, quam quæ in ipsomet Religionum principio alte radicata apprehenditur.

§. XXIV. Manifestam proinde calumniam in Ecclesiam Lutheranam eructat Numisma illud Romanum, quod A. CONTZEN mordacè suo, contra Jubilæum Lutheranorum primum, conscripto libro, præmisit, cujus altera facies Solis emblema exhibet, cum inscriptione:

Constans ecclesie antiquitas.

Mille & sexcentis micat invariabilis annis;
altera vero Lunæ, cum epigraphæ:

Inconstans harescon novitas,
Mille & sexcentas facies centum induit annis.

Nam, cum hactenus demonstratum sit, Pontificios, Scripturariam, ut loquuntur, infallibilitatem, alto supercilio contemnere, imo multa præter & contra Scripturam statuere, nullo modo splendor solis, qui hucdum semper idem fuerit, Romanæ Ecclesiæ erit adscribendus. Non enim erubescit

F

bescit

befcit CANISIUS (ff), Christianum vere catholicum describens, hunc talem appellare: *Der nachdem er getaufft ist, durchaus gläubet und bekennt, was die alte Catholische Römische Kirche gläubt und bekennt, NB. es sey eben in der Bibel geschrieben oder nicht.* En egregiam illam constantem Ecclesie Romanæ antiquitatem, cui in verso numismatis Romani ordine, inconstans hæreseon novitas, quam longa antiquitas, verius esset tribuenda.

§. XXV. Relicta hinc Pontificiis calumniandi libidine, quæ ipsis propria est, æquitatis Christi memores, ita vestigiis mansueti Magistri insistere studuimus, ne vel otioso, multo minus mordace ac injurioso verbo, quempiam irritaremus. Proh dolor! quantis convitiis & calumniis hostes veritatis innocentis LUTHERI *natales, educationem, mores, ingenium, conversationem, vitam transactam, & mortem; dogmata iidem, Reformationis stupendum opus, ipsam denique translationem Bibliorum,* ab adversariis ipsis pasim nivo notatam calculo, cumulent, & propemodum obruant, integra loquuntur volumina. De interpretatione Codicis S. unum, quod ex ore VENERANDI PARENTIS accepi, recitasse placet testimonium. Anno circiter 1673. *Præses e Soc. Jesu* in Disputatione, quæ *Wratislavia in Burgo Casarico* habebatur, LUTHERUM *infernalem* vocabat *hereticum*, eo quod sub initium statim sacras literas adulteraverit, loco *Perfecti creavit, et hoc geschaffen*, Imperfectum, *schuff* surrogando. *Abbas Vincentinus*, stemmate splendidus, cui antagoniste munus delatum, LUTHERUM quidem hereticum fuisse admittebat; sed ob hoc peccatillum Grammaticum talem esse negabat, imo *Versionem Lutheri, Vulgatæ, hoc loco, præferendam esse asserbat*, eo quod DEUS adhuc in principio circa creationis opus occupatus fuerit. Quærebatur porro ex *Præsede*, utrum Ebræum illud ברא Perfectum, Imperf. vel Plusquamperf. exprimat? Hic tales minutias spernendo, coactus est audire, *pueros, qui talia ignorant,*

ferula

(ff) *Catechismo min. quæst. 1.*

ferula esse dignos; subjecitque Vir eruditissimus, Præteritum, apud Ebræos, omnes ejus species virtualiter includere. Nos, cum Spiritum Christi habeamus, non statim Vulgatum ob colaphos, quos Prisciano sæpe impexit, v. c. *calescimini* (gg) & sic porro, gehennæ adjudicamus. Illud tamen, stringente nos veritate, fateri cogimur, infallibilem, ut dici amat, Christi Vicarium, Vulgatam, quæ DEUM manifeste injuriæ arguit, verbaque Spiritus S. contradictorio sensu detorquet, approbando & canonizando, privilegio infallibilitatis, nobis vel invitis, prorsus excidisse.

§. XXVI. Nos piam erga coeleste Numen decet mentem testari, eidemque supplices agere gratias, quod, ministerio B. LUTHERI, Ecclesiam tantis beneficiis commulavit, eandemque e densis errorum tenebris, non minus gloriose & potenter, quam populum Israëliticum e servitute Aegyptiaca, liberaverit. Idem propitium Numen, cujus auspiciis Reformatio, non absque stupore, est inchoata, & mirabiliter continuata, ita ut optatum conspexerit finem, Ecclesiam emendatam, jam per duo secula, contra insultus & machinationes Satanæ, potenti dextra defensam & conservatam, ad consummationem usque seculi, forti suo brachio tueatur, & florentissimam esse jubeat. In primis ILLUSTREM AD ALBIM, *veritatis cælestis fidelem custodem*, remigio alarum suarum clementer protegat, ut, quæ hucusque terror omnium hostium veritatis fuit, in posterum quoque furorem ipsorum valide infringat, conceditumque sibi pretiosissimum sinceræ Religionis thesaurum, sollicitè sine macula custodiat, & intemeratum asservet, quo viri, Ecclesiæ & Reipublicæ utiles, quovis tempore, magno numero, ex eadem progrediantur.

(gg) Jac. II. 16.

DEO IMMORTALI GLORIA.

AD FILIVM DILECTVM.

Dum segeti falces alienae immittere tentas,
 Incurris poenam, chara propago, gravem.
 Poena tamen si qua sit lege vocanda, sat ista
 Mitis erit, secum plurima fertique bona.
 En ualidus, pro decrepito, tibi Praefes agonis

Obtigit, absque omni vulnere liber eris.
 Castigare suos clemens sic fœvit Iova:
 Abrahæ conjux ceu tibi testis erit.
 Tu modo perge sacris studiis incumbere navus,
 Temporis ut tractu Praefes et ipse sis,
 Quamque eadem Domino mihi tot discrimina rerum
 Non permiserunt, edificare stude.
 Subsidiis, Patria felix, doctisque Magistris,
 Quam, Fili, multos te superare vides.
 Quot miseris peregrinando superanda pericla,
 Expertum præter, credere nemo velit.
 Tu tamen es doctis natus, nutritus Athenis:
 Quæ te perficiant tutus habere potes.
 Quos lustrare cupis libros, vel Scripta vetusta,
 Hec tibi communis Bibliotheca dabit.
 Excitet hinc Mæcenates tibi Summus Iova,
 In stadio currens, ne titubando ruas.
 Laudes quodque DEI, coetus curetque salutem
 Organon, evadas, utile in æde sacra.

Tibi optime cupiens Pater

M. GEORGIUS MICHAELIS CASSAI,

Hungarus, Colleg. Philosoph. Assessor.

ERRATA.

Præfat. A. 2. lin. 6. lege pleno, *ibid.* lin. 24. l. controuv. *Inspect.* A.
 3. col. I. lin. 14. l. §. 6. *ibid.* lin. 15. l. Velef. Cap. I. §. XXI. lin. 16. l.
 נון, *ibid.* §. XXII. lin. 2. l. ubi *Vulgatus*, *ibid.* lin. 16. l. הנה, *ibid.*
 §. XXIII. lin. 16. l. conformis. Cap. II. §. XIV. lin. 4. l. statueret, *ibid.*
 §. XVI. lin. 27. l. Oeconom.

Umg. VI 19

ULB Halle

3

003 144 232

TA 206
SR. 124: NMN: 00

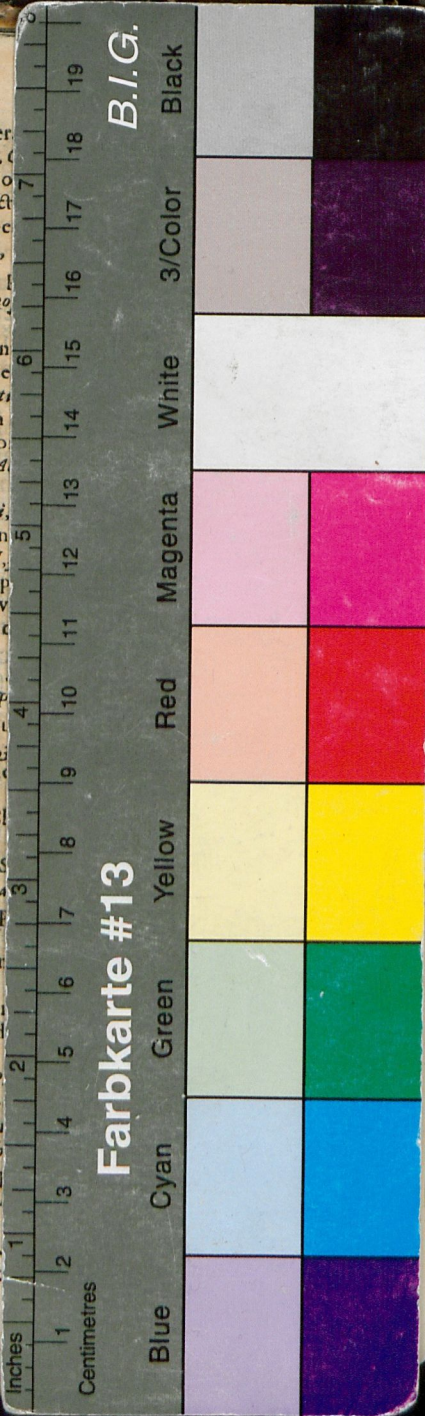
VD 18

VD 17

Z

I. F. M.

2.

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΚΡΙΤΟΥ
ΔΙΚΑΙΩΣ, ΟΥΚ ΑΔΙΚΩΣ
ΚΡΙΝΟΝΤΟΣ,

SEV, DE

IVDICE
IIVSTE, NON, INIIVSTE
IVDICANTE,

AD VINDICANDVM ORACVLVM 1. PETR. II, 23.

CONTRA STATORES INFALLIBILITATIS
PONTIFICIS ROMANI,

PRAESIDE

DN. GOTTLIEB WERNSDORFIO,

SS. THEOL. DOCT. EIVSDEMQUE PROF. PVBL. AEDIS OO. SS.
PRAEPOSITO, ET SENATVS ECCLESIASTICI ASSESSORE,

*STVDIORVM FORTVNARVMQUE SVARVM AMPLIFICATORE, OMNI OB-
SEQVII ATQUE HONORIS CVLTV AETATEM DEVENERANDO,*

DIE XII. NOV. ANNI SECVLARIS,

EMENDATAE, PER LVTHERVVM, RELIGIONIS, SECVNDI,
E CATHEDRA IPSIVS,

AVCTOR RESPONDENS

IO. FRIDERICVS, GEORGIF. MICHAELIS,

VVITTEMBERGENSIS, SS. THEOL. CVLTOR,
HORIS, ANTE MERIDIEM, SVETIS, DISPVTABIT.

VVITTEMBERGAE, STANNO CREVSIGIANO.